

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGESZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Rendelkezési jog és társadalmi érdekoltsalom a polgári perrendtartásban.

Írta: Dr. Meszlény Artur, kir. törvényszéki bíró, egyetemi magántanár.

A polgári per a maga eredeti koncepciója szerint keresztül-kasul individualisztikus intézmény: a peres felek egymást feltételező és kiegészítő rendelkezéseinek, jogügyleteinek sorozata.¹⁾ Ez az oka annak, hogy a legtöbb szociális reform azzal kezdődik, hogy az illető ügyet kiveszik a polgári bíraskodás hatásköréből s szakbíróságra bízák, mely inkább képes magát emancipálni a hagyományos formák bénító hatása alól (ipari bíraskodás, munkásbiztosítás, mezőgazdasági munkásbíróságok, kartellbíróság, sztrájkbíróság stb.). Amikor az újabb perjogok úgyszólván lépten-nyomon elhagyják ezt az individualisztikus alapelvet és több-kevesebb engedményt tesznek az *officiozítás* elvének: a mai kor társadalmi átalakulásainak nyomása alatt cselekszenek, akkor is, ha nem tudják, mit cselekszenek. A mi új perjogi törvényünk, az 1911. évi I. t.-cikk is enged ennek a nyomásnak, ha némi vonakodással s némi aggályossággal is abban az irányban, nehogy számbavehetőbb előnyben részesítsen oly érdekeket, amelyeket az uralkodó jogfelfogás inkább elnyomni, mint támogatni van szokva, s nehogy sérelem essék viszont oly érdekeken, amelyeket kiméletre méltóknak és szorulóknak tekint.

Az alábbi néhány észrevétel célja: megfigyelni, mi a technikai módja az egyéni rendelkezés e háttérbeszorításának; s mily mértékben jutnak érvényre azok a társadalmi posztulátumok, amelyek szerint valamely törvénymű szociális értékét mérjük.

I.

A pervitel tökéletesen individualisztikus módjával, mely a rendelkezési elv korlátlan uralma alatt áll, szembeállíthatni mint a pervitel tökéletesen szocialisztikus módját: az *officiozítás* elvét, a pernek hivatalból való végigvitelét. A keresetnek e felfogás mellett csak a büntetőjogi indítványhoz hasonló jellege volna: megindítaná az eljárást, melyben azonban maga a fél csak mint passzív szereplő venne részt. Nem véletlen, hogy bizonyos s jelesül nem-vagyon érdekek oltalmára és éppen szocialista részről csakugyan sürgették is az *officiozítás* ily értelmű keresztülvitelét. Menger Antal

¹⁾ L. bővebben a «Munkásügyi Szemle» f. évi 4. számában Szerző cikkét: A polgári perrendtartás szociális szempontjai, különösen 108. o.

óta már közhelylyé vált annak hangsúlyozása, hogy a nép túlnyomó, vagyontalan részének úgyszólván nincsenek is más, mint nem-vagyon érdekei, melyek oltalmára nem alkalmas a rendelkezési elv vezérelte polgári per. Bizonyos fokig ez az álláspont az uralkodó jogban s jelesül az új perrendtartási törvényben is diadalra jutott.

A polgári per a magánjogok érvényesítésének eszköze s a magánjogok nem egyformán bírják el a felek rendelkezését. Minthogy azonban a perbeli rendelkezés közvetve a peres jogról való rendelkezést is jelenti: ugyanazok az okok, amelyek a rendelkezési szabadságnak peren kívül való megszorítása mellett szólnak, javasolják annak megszorítását a per keretében is. Ha elismertem felperes keresetét, elismertem azt a kötelezettséget is, hogy fizetni tartozom s ezzel közönséges magánjogi kötelezettségemet átváltoztattam a sokkal szigorúbb *obligatio iudicati*-vá. Ebből azonban logikusan annak kell következnie, hogy a jog nem engedheti meg a perbeli rendelkezést oly magánjogok fölött, amelyek fölött peren kívül sem lehet rendelkezni. Így is van ez annyiban, amennyiben a rendelkező *képességről* van szó: a Prtts. 71. §-a szerint perbeli cselekvőképessége van annak, aki szerződésekkel kötelezheti magát, valamint annak, aki a per tárgyáról perenkívül rendelkezhetik. *Tárgyi* szempontból azonban ez az elv már nincs keresztülvive.

Az anyagi jog általában a magánrendelkezést a *vagyonjog* körére szorítja; ami e körön kívül esik, az a *társadalmi szervezet joga*, ahol az egyén nem mint korlátlan úr, hanem mint a társadalmi célok megvalósítására rendelt cselekvő szerv jön tekintetbe, ahol tehát rendelkezését ez a szervi mivolta kell hogy meghatározza, irányítsa, korlátozza. Ebből következnek, hogy a nem-vagyonjogi peres jogviszonyokról a perben se lehessen rendelkezni, hogy tehát a rendelkezési elv e perekben egyáltalán ne érvényesüljön, hogy a nem-vagyonjogi per egészben az officiozítás jegyében folyjon le.

Első sorban már most az tűnik fel, hogy a Prtts. alapfogalmai között ott találjuk a *vagyonjogi és nem-vagyonjogi perek* közötti megkülönböztetést. Az utóbbiak tekintetében nagymértékben megszorítja az egyéni rendelkezést. Hogy csak a tipikus példát említsem: a házassági perben a felebbezési bíróság a felebbezési kérelem és ellenkérelem korlátaihoz nincs kötve, állítások és bizonyítékok elkésztés okából nem mellőzhetők (677. §.) és már az első bíróság is semmisségi perben általában, megtámadó, bontó és válóperben pedig a házasság fentartása érdekében nincs kötve a felek által felhozott tényekhez és bizonyítékokhoz, nem alkalmazandók a nyilatkozat elmulasztásának, az elismerésnek, a lemondásnak, a beismerésnek szabályai, nem engedhetik el a felek a tanuknak, szakértőknek vagy az ellenfélnek az esküt és nem állapotodhatnak meg egyezségi esküben (669—670. §.). Ugyanez áll a gyermek törvényességének megtámadása iránti perben (696 §.). A nem-vagyonjogi perben a felek rendelkezési joga más irányokban is megszorítást szenved. Nincs helye az illetékes bíróságtól eltérő bíróságnak való alávetésnek, mert ezt a törvény (45. §.) kifejezetten vagyonjogi perekre szorítja; nincs helye választott bírósági eljárásnak, noha erről a törvény XVII. címe kifejezetten nem szól, de nyilván következik ez egyrészt a *maiori ad minus* abból, hogy még az alávetést is csak vagyonjogi perekben engedi meg a törvény, másrészt *per analogiam* abból, hogy mindazokban a nem-vagyonjogi perekben, amelyeket részletesen szabályoz, az illetékességet kizárólagos módon állapítja meg (639., 640., 641., 707., 718., 725., 730. §§.), végül pedig abból, hogy a törvény a választott bírósági szerződés érvényességéhez megkívánja, hogy annak tárgyáról a felek szabadon rendelkezhessenek (767. §.).

Persze ismét az a bökkenő, amire már előbbi értekezésemben utaltam, hogy nem-vagyon per és nem-vagyon érdekoltalom legkevésbé sem kongruens fogalmak. Nem elég, hogy a mai jogi berendezkedés mellett a

legfontosabb nem-vagyonni érdekek a maguk oltalmát a vagyoni per útján kell hogy keressék:¹⁾ a törvény minden logikai alap nélkül, pusztán a római jog hagyományaként, vagyoni jogi viszonyoknak tekinti a jogviszonyok egész sorát, amelyek nyilvánvalóan a társadalmi szervezet jogába tartoznak, mert a társadalmi együttműködést magát, és nem a javak forgalmát tárgyazzák. Vagyonjogi per-e a megbízó keresete a megbízott ellen arra nézve, hogy teljesítse a megbízást, amelynek esetleg semmiféle vagyoni jelentősége nincs? Vagyonjogi per-e a társasági tag keresete, melylyel a társaság felbontását kéri azért, mert annak másik tagja kötelességszegő? Vagyonjogi per-e a név vagy cég bitorlása alapján indított kereset? Vagyonjogi per-e az egyesület tagjának keresete, amelylyel az egyesületi közgyűlés valamely határozatát megtámadja?

Én mindezekre tagadólag válaszolok, noha nincs kétségem abban, hogy a közvélemény és a Prtts. velem nem ért egyet. A Prtts. szerint mindezekben a perekben a felek rendelkezési joga korlátlan, akár csak a pénzkövetelést tárgyazó perben: a per keretén belül megenged tehát olyant, amit peren kívül a jog esetleg nem engedne meg. Így, hogy egy-két példát adjak: a magánjogi társaságban való tagsági jogról általában nem lehet lemondani; de ha engem a társaság tagul elismerni vonakodik s ezért a társaság többi tagjai ellen pert indítok: a perben lemondhatok kereseti jogomról, ami egyenlő hatályú a per jogerős elvesztésével, azaz annak jogerős megállapításával, hogy nincs tagsági jogom. Egy másik példa, ahol a Prtts. már a ma fennálló joggal is ellentétbe kerül, a házasságon kívüli apaság elismerése iránt indított per. Az anya jogunk szerint a gyermek nevében nem mondhat le a keresetben érvényesített jogról: pedig ez a per is — csakúgy mint a többi — a Prtts. szerint vagyoni per (V. ö. **Prtts. 701. §. 2. bek.**).

A rendelkezési elv háttérbe szorításának egyik igen szembevetendő jelensége az, hogy a Prtts. az egyezséget nem helyezi feltétlenül a felek rendelkezése alá. Hogy nem-vagyonni perekben az egyezségkötés egyáltalán korlátozva van, ez nem ujság, noha pl. a házassági per tekintetében a Prtts. e részben nem intézkedik, legalább kifejezetten nem, amennyiben a 666. §. csak arról szól, hogy felperes keresetétől az eljárás bármely szakában elállhat. Nem lehet egyezségnek tekinteni a házassági perben kötelező békéltetést, mert az a pernek nem befejezését, hanem törlését eredményezi, s nem tartalmaz — mert nem tartalmazhat — rendelkezést magáról a per tárgyáról, t. i. a házasságról. Egyezségnek tehát házassági perben a Prtts. szelleme szerint sincs helye; s ugyanezt kell mondani a többi a Prtts.-ban szabályozott státusper tekintetében. A Prtts. ugyan egy helyen egyezségnek nevezi a házassági perben a gyermekek elhelyezésére vonatkozólag megkísérlendő megegyezést (656. §.), azonban ez nyilván csak helytelen szóhasználat, mert ebben a kérdésben sem érvényesülhet a felek szabad rendelkezése, hanem irányadó marad a gyermek érdeke; s a bíró nyilvánvaló kötelessége, hogy a felek között olyan megegyezést hozzon létre, amely az ő meggyőződése szerint a gyermek érdekét biztosítani képes.

De a vagyoni peregyezség keretében is egy lényeges korlátja van a felek rendelkezési jogának, amelyre még rátérek, amikor azokat az alkalmi intézkedéseket ismertetem, amelyekkel a Prtts. egyes kirívó társadalmi bajoknak kívánta gyógyító szerét megadni.

A haladás különben a rendelkezési elvtől az officiozítás felé a Prtts.-ban nem túlságosan nagy. A fél önjogú működése minden fajta perben, a nem-vagyonni perben is, elve a Prtts.-nak. Annál inkább elve a vagyoni perben, és pedig tekintet nélkül arra, vajjon nem-e állnak a vagyoni kereset mellett sokkal magasabb, akár egyéni, akár társadalmi ethikai érdekek. A Prtts. általában a bírót a felek által adott tényálláshoz köti s a kivételek körét csak alig észrevehetően tágítja. Mindazáltal fontos lépés

¹⁾ Példákat l. e lapok f. é. 4. számában, 109. l.

ez irányban az, hogy a bíróság nemcsak valamely kárnak vagy elmaradt haszonnak mennyiségét, hanem minden oly követelés mennyiségét, amely bírói megállapítástól függ, a jövőben a felek által nyújtott előadáson és bizonyítékokon túl is kinyomozhatja, s e végből szakértők meghallgatását, bizonyításfelvételt és tudakozódásokat hivatalból fogatosíthat (271. §.). E kereteken túl is és minden perben a bíróság jogosítva van hivatalból is tanúkihallgatást rendelni a tényállás felderítése vagy vitás ténykörülmenyek bizonyítása végett, ha a per adataiból kitűnik, hogy ez eredményes lehet (288. §.). Ugyanígy rendelkezés van az okiratok (326. §.) és a szemle (340. §.) tekintetében. Közokirat valódisága tárgyában, ha az kétséges, a kiállítót hivatalból is nyilatkozattételre hívhatja fel (335. §. 2. bek.). A szemlére vonatkozó rendelkezés megvolt az eddigi jogban is, a másik két bizonyító eszköz tekintetében azonban ez lényeges újítás és azt jelenti, hogy a fél rendelkezése csakis beismerés formájában érvényesülhet; amint egyszer valamely tény vitássá van téve, a bizonyítás maga a felek rendelkezése alól kikerül. Egyes speciális eljárásokban a törvény még behatóbb nyomozásra utasítja a bírót. Jelesül házassági perben a bíró a tényállás felderítése végett a házasfeleket személyesen köteles meghallgatni s a szükséghez képest meghallgatja a felek törvényes képviselőit és a szülőket, valamint más személyeket is (657. §.). Ugyanez áll a gyermek törvényességének megtámadása iránti perben (696. §.). A házassági bontó perben, valamint az ágy- és asztaltól való különélés elrendelésénél a bíróság a gyermekek elhelyezése, a gyermekek és a nő tartása kérdésében hivatalból határoz, e részben is tudakozódásokat a szükséghez képest hivatalból fogatosíthat (695., 674. §§.) s a hozott határozat a körülményekhez képest módosítható (674. §. 6. bek.). Semmisségi perben általában, megtámadási, bontó- és válóperben pedig a házasság fentartása érdekében a bíróság hivatalból is figyelembe veszi azokat a tényeket és bizonyítékokat, amelyek a kérelmek megállapítására felhozott okok megítélésére befolyhatnak (669. §.). Ez is áll a gyermek törvényessége iránti perben (696. §.). Kiskorúság meghosszabbítása, gondnokság alá helyezés és az atyai hatalom gyakorlatának megszüntetése iránti eljárásban az árvaszék a kereset vétele után köteles a törvényszéknek haladéktalanul tudtára adni mindazokat az előtte ismeretes körülményeket és bizonyítékokat, amelyek az ügy eldöntésére befolyással bírnak. Egyúttal köteles a törvényszékkel közölni azoknak a rokonnak a nevét, hollétét és rokonsági fokát, kiktől az ügyre nézve felvilágosítás remélhető (709. §.). Ha szükséges, a kiküldött bíró köteles a kiskorú testi és szellemi állapotát szakértőkkel megvizsgáltatni (711. §.); a bíróság elrendelheti, hogy a kiskorú hat hetet meg nem haladó időre gyógyintézetbe helyeztessék el, ha a szakértők véleménye szerint elmeállapotának hosszabb ideig tartó megfigyelése szükséges és ha ez a kiskorú egészségére nem hátrányos (712. §.).

II.

A rendelkezési elv egyfelől, az officiozítás elve másfelől képviselik a pervitel módjának két pólusát: az individualisztikus sark az elsőnek, a szocialisztikus sark a másodiknak korlátlan uralmát jelzi. A két véglet között azonban számtalan átmenet és árnyalat képzelhető és jött is létre, s eddigi kutatásaink a hazai jogról is megállapították, hogy az egyik elv elfogadása mellett a másiknak is tesz engedményeket. E mellett azonban még egy harmadik útja is van annak, hogy a magánrendelkezés túltengése ellensúlyt nyerjen, s ez a harmadik út ahhoz a törekvéshez kapcsolódik, amelyet már ismertettem, s amely az »anyagi igazság« jelszava alatt visel hadat a felek rendelkezése által meghamisított perbeli tényállás kiküszöbölése érdekében. A modern perjog az egyént abban az irányban is a társadalom szerveként tekinti és használja fel, hogy őt igénybe veszi a perbeli tényállás kiderítésénél, kötelességévé teszi a tényállás megállapítása körül

a közreműködést. Ez az elv középút az egyéni rendelkezés és a hivatalból való eljárás között: korlátozza az elsőt s fölöslegessé teszi az utóbbit.

Mi módon kívánja már most a perrendtartás a társadalom tagjait felhasználni arra, hogy a tényállás felderítésénél közreműködjenek? Különbözőkép a szerint, amint magukról a peres felekről, vagy a peren kívül álló személyekről van szó.

A feleket mindenképp eltiltja valótlanosságok rosszhiszemű előadásától, vulgo: a *hazudozástól*. Ezt a nevezetes ujtást az Igazságügyi Bizottságnak köszönhetjük s az intézkedés végleges szövege úgy szól, hogy a bíróság 600 K-ig terjedhető pénzbírsággal bünteti azt a felet vagy képviselőt, aki jobb tudomása ellenére az ügyre vonatkozó nyilvánvaló tényről állít, az ügyre tartozó tényről nyilvánvalólag alaptalanul tagad, vagy nyilvánvalólag alaptalanul indítványoz bizonyítást (222. §.). De a fél személyes, esetleg eskü alatti kihallgatásában is — melyet pedig hivatalból rendelhet el a bíróság (226., 368., s. k. §§.) — lényegében ugyanaz az elv jut kifejezésre s ad módot a valótlan előadás büntetőjogi üldözésére. Állást foglal továbbá a törvény a per elhúzását célzó alaptalan kérelmekkel és valótlan előadásokkal szemben (222., 275., 283., 293., 430., 508. stb. §., v. ö. azonban 677. §. 3. bek. 696. §.) és a konok perlekedőt bírsággal sújtja (544. §., v. ö. azonban 681. §.). A felek rendelkezését teljes mértékben uraló esküt túlnyomó jelentőségétől megfosztja.

Tovább megy az új perrendtartás azon a téren, hogy a peres feleken kívül álló személyektől mily fokú közreműködést követeljen meg az igazság kiderítése körül. A *szakértői vélemény* adását kötelezővé teszi nemcsak arra nézve, aki a bíróságnál ily minőségben alkalmazva van, hanem mindenkire nézve, aki az illető szakmát keresetképp gyakorolja (354. §.). S a szakértő, aki vélemény adására a bíróság előtt egyszer késznek nyilatkozott, azt csak később felmerült fontos ok alapján tagadhatja meg (355. §.). A renitens szakértő az okozott költséget viseli és pénzbüntetés alá esik (357. §.). A *tanúskodás kötelelessége* meg van jelen jogunkban is; az státuskérdésekben szigorúbb (300. §.). A tanút kötelezni lehet a birtokában lévő okirat felmutatására (308. §.). Új a Prtts. azon rendelkezése, hogy azt a harmadik személyt, akinek közreműködése nélkül a szemlét nem lehetne megtartani, a bíróság tanúképp hallgathatja ki s kötelezheti, hogy kisebb szemlétárgyat magával hozzon, más szemlétárgyat pedig mutasson fel (346. §.). *Választott bíróként* való szereplésre a törvény nem kötelez senkit, csak aki e tisztet írásban elvállalta (773. §.); ha alapos ok nélkül visszalép, az ebből eredő kár és költség megtérítésére köteles (773. §.).

III.

Megérintettem már másutt is¹⁾, hogy Prtts-unk mostohán bánik a *kis ügyekkel*. A bagatell-bíráskodás elhanyagolása egyik legelszomorítóbb jelensége a plutokratikus társadalmi rendnek. Álokoskodás, hogy éppen a szociális érdekek kívánja, hogy ezeket az apró ügyeket rosszul intézzék el, mert azok nem bírják el a költséges felelővittel.²⁾ Legfelebb az következik ebből, hogy a felelővittel meg kell szorítani s az eljárást olcsóvá kell tenni. Miről is van itt szó? A legutóbb kiadott 1908-iki statisztikai évkönyv szerint 100 sommás perből 100 K-án aluli értékű volt az 1901—1908. évek alatt 48'8—52'4, szám szerint 1908-ban 340.910. Hogy ebből mennyi a 40 K-án aluli per, mely a községi bíróságtól került a járásbíróság elé, s hogy mi ama bagatell-perék száma, melyet a községi bíróságtól feljebb nem vittek: erről hallgat a statisztika. A két kategóriát nyugodtan becsülhetjük legalább ugyanannyira. Ez azt jelenti, hogy az *elbírálás alá kerülő összes ügyeknek legalább 40%-a bagatellügy*. Ezt a számarányt a Prtts.

¹⁾ V. ö. Szerző: A polgári perrendtartás szociális szempontjai. Magyar Jogászegyleti Értekezések, új folyam 12. füz. L. e lapok f. évi 4. számát is, 105. s. k. II.

²⁾ Így egyik bírálóm a *Jogállam* f. é. 2. számában, 145. l.

Erre a felelet csakis igenlő lehet. Az ilyen egyezményeknek ugyanis nem kizárólagos avagy főcélja a balesetbiztosítási viszonyosság elvi megállapítása, jóllehet ez is fontos és gyakorlati jelentőségű része a hasonló egyezményeknek oly időben, midőn a gyakorlati jogesetek nyomán még nem tisztázódott az a kérdés, vajjon az egyenlő elbánás elve a másik állam területén a törvényben le van-e fektetve és az annak alapján kifejlődött gyakorlatban csakugyan érvényesül-e?

Ha ugyanis a viszonyosságot a hazai törvények közé iktatott nemzetközi egyezmény mondja ki, ez felmenti a konkrét ügyben ítélkező bíróságot annak kutatása alól, vajjon e viszonyosság a külföldi állam törvénye szerint vagy ténylegesen fennáll-e? Az egyezmény tehát megállapít egy tényt, melynek kutatása egyezmény hiányában időtrabló s az igényjogosult jogának érvényesítését hátráltatni alkalmas, nem is szólva arról, hogy egyezmény esetén már a biztosító pénztár se teheti az igényt vitássá a honosság címén s az igénylő esetleg a peres út teljes mellőzésével jut az őt megillető kártalanításhoz.

De fontos az egyezmény megkötése mindkét állam szempontjából akkor is, midőn, mint Ausztriával szemben ma az eset, úgy a biztosító intézet, mint a bírói gyakorlat az igényjogosultság tekintetében a viszonyosságot egyezmény híján is — fentartás nélkül — elismeri és az osztrák honosság címén az igényt konkrét esetben nem teszik vitássá.

Szükség van ugyanis az ilyen egyezményekre első sorban azért, mert az egyes államok törvényei eltérő rendelkezéseket tartalmaznak. Áll ez különösen a balesetet szenvedett külföldi honosok és azok hozzátartozóinak járadékélvezete tekintetében akkor, amikor az egyik, tehát ez esetben a magyar állam területéről külföldre, illetve hazájukba távoztak. A viszonyosság ugyanis, a míg egyezményi rendezés nincs, nem jelenthet egyebet, mint azt, hogy a nálunk lakó s biztosításra kötelezett üzemben alkalmazott osztrák honos ugyanazt a jogot élvezzi, mint a magyar. Ugyde pl. a magyar törvény értelmében a balesetet szenvedett magyar honos és igényjogosult hozzátartozója nem élvezzi a járadékot, ha külföldre távozik (l. 1907 : XIX. t.-cz. 76. és 95. §. 2. pont). Ezzel szemben az osztrák törvény szerint az igényjogosult külföldinek, ki állandóan külföldön tartózkodik, a kártalanítás ezután is kijár, de a baleset-biztosító intézetnek joga van a járadékost az évi járadék helyett az eset körülményei szerint megállapítandó tőkeösszeggel kielégíteni.

Hozzáteszi, hogy ez a határozmány a magyar honosokra nem nyerhet alkalmazást, ha hasonló magyar törvény az osztrák honosoknak hasonlóan kedvező elbánást nem biztosít. (Lásd az idézett osztrák törvény 42. szakaszát). Már most minthogy a magyar törvény ily elbánást az osztrák honosok részére kifejezetten nem biztosít, hanem a külföldre, illetve saját hazájukba tartozó osztrák honosok és igényjogosult hozzátartozóikra nézve csupán annyit mond, hogy az ilyenek járadék élvezetére a viszonyosság feltétele irányadó, ezen a ponton már előáll a szüksége annak, hogy a viszonyosság kérdése nem ugyan az *igényjogosultság*, hanem az abból folyó *járadék-élvezet* szempontjából egyezményileg rendeztessék. Szükségessé teszi ezt a magyar törvény szempontjából az a további körülmény is, hogy ily rendezés hiányában a magyar törvény a külföldi honos járadékot élvező hozzátartozóinak, ha állandó tartózkodásra külföldre távoznak, csupán évi járadékuk háromszorosát kitevő végkielégítést biztosít (1907 : XIX. t.-cz. 77. §.), továbbá az is, hogy a baleseti sérült külföldi honosnak még viszonyosság esetén is csak akkor biztosítja a járadékélvezetet, ha állandó tartózkodásra hazájukba, tehát nem más »*külföldre*« térnek vissza (1907 : XIX. t.-cz. 95. §. 3. pont). Ezzel szemben az osztrák törvény amazoknak a járadék tőkeértékét biztosítja, emezekre nézve pedig nem állít fel korlátozást a »*külföld*« fogalma tekintetében.

De szükség van az egyezményre azért is, hogy részletesen szabályoz-

tassék a járadékok utalványozásának és felvételének módja arra az esetre, mikor az igényjogosult külföldi honos vagy igényjogosult hozzátartozója saját hazájába vagy más külföldre távozik. A két állam biztosító intézeteinek az ilyen egyezmény ad jogi alapot arra, hogy ezekben a kérdésekben kötelező erejű és részletekre is kiterjedő megállapodásokat létesítsenek és egymásnak honosait kölcsönösen kedvező elbánásban részesítsék.

Szükséges az egyezmény kötése azoknak a belföldi, tehát nálunk magyar honosoknak érdekei szempontjából is, kik valamely hazai üzemnek alkalmazottai ugyan, de ideiglenesen vagy állandóan külföldön vannak foglalkoztatva és ott éri őket baleset.

Ezekre ugyanis azt mondja a magyar törvény, hogy a magyar törvény értelmében csak akkor igényjogosultak, illetőleg a biztosítás előnyeit akkor élvezik, ha nincsenek már annak az államnak törvényei szerint baleset esetére biztosítva, melynek területén a baleset történt. (1907: XIX. t.-cz. 4. §.)

Az egyezményben azért az ilyenek és hozzátartozóik részére járó kártalanítások zavartalan élvezetének dolga is rendezendő.

Nem kevésbé fontos és egyezményileg rendezendő az ország határán túl terjedő üzemek alkalmazottai biztosítási kötelezettségének és igényjogának kérdése is. E részben törvényünk azt az elvet állítja fel, hogy az a vállalat, amelynek üzeme az ország határán túlterjed, csak az egyik államban esik biztosítási kötelezettség alá, ott ugyanis, hol a vállalat székhelye van. Ha azonban az ilyen vállalatnak belföldön (nálunk) állandó képviselősege van, az ennek jogköre alá tartozó alkalmazottak viszonyosság esetében a balesetbiztosítás szempontjából egyenlő elbánásban részesülnek. (1907: XIX. t.-cz. 6. §.)

Az osztrák törvényhozás szempontjából, a fenti esetek kapcsán, külön figyelem fordítandó a belföldi vasuti és hajózási vállalatok alkalmazottaira. A balesetbiztosítást ezekre és még egyéb vállalatokra is kiterjesztő 1894. évi július hó 20-án kelt osztrák törvény¹ II. cikke szerint ugyanis a balesetbiztosítási kötelezettség a belföldi vasutvállalatoknak azokra a munkásaira és üzemi hivatalnokaira is kiterjed, kik külföldön vagy a magyar állam területén ideiglenesen vagy a csatlakozó vonalokon, avagy a határállomásokon állandóan vannak foglalkoztatva, kivéve azt az esetet, ha az üzemi balesetek következményei ellen az illetők a másik állam törvénye szerint már biztosítva. Azoknak a behajózási vállalatoknak munkásai és üzemi hivatalnokai pedig, amelyeknek székhelye vagy állandó képviselősege Ausztria területén van és amelyeknek járművei kizárólag vagy időnként a belföldön közlekednek, az osztrák törvény szerint, biztosítva vannak azoknak az üzemi baleseteknek következményei ellen is, melyek őket mint Ausztria és Magyarország vagy más külföld között közlekedő járműveken alkalmazottakat oly területen éri, mely nem tartozik az osztrák törvény hatálya alá. Itt is kivétel azonban az az eset, midőn az illetők a másik állam törvénye szerint az üzemi baleset következményei ellen már biztosítva vannak.

Ugyancsak az egyezményi rendezés keretébe valók a kölcsönös hatósági támogatás biztosítása, pl. oly esetekben, midőn valamely külföldi honosra vonatkozó balesetvizsgálati jegyzőkönyvek beszerzésére vagy járadékot élvező ily honos életbenlétének, ellátásra szorult voltának, halálának, özvegyiségének stb. igazolására van ráutalva egyik állam hatósága vagy biztosító-intézete a másik állam területén történt balesetből kifolyólag, avagy ott tartózkodó igényjogosultra nézve.

Egyezményi rendezést igényel a törvények által biztosított, bélyeg- és illeték-, valamint postai portómentesség mikénti alkalmazása külföldi honosok kártalanítási ügyeiben, a kórházi ápolásból folyó költségek köl-

¹ R.-G.-Bl. 1894. Nr. 168.

csönös elszámolása, a két állam postatakarékpénztárainak igénybevétele a járadékok kifizetése körül stb.

Szóval már a fentiekből nyilvánvaló az egyezményeknek nagy gyakorlati jelentősége.

A feljebb említett birói elvi határozat már maga is a magyar-osztrák egyezmény szükséges voltát mutatja, de másrészt osztrák részről is sürgették az egyezmény megkötését. Így jött létre ennek az egyezménynek az osztrák belügyminiszteriumban készült első tervezete, mely a következő alapelveket tartalmazza:

A tervezet 1. §-a a viszonyosság elvét állapítja meg, de mert nem hivatkozik kifejezetten sem a fentidézett osztrák, sem a magyar törvényekre, homályban hagyja azt a kérdést, vajjon a viszonyosság a mezőgazdasági és az összes bányamunkások balesetbiztosítására vonatkozólag is rendezendő lesz-e, avagy csupán azokra, illetőleg ezeknek csupán azon kategóriára-e, melyek a már idézett törvények keretébe is bevonattak?

A tervezet 2. §-a az ország határán túl terjedő üzemek alkalmazottainak dolgát kívánja rendezni oly módon, hogy azon állam törvénye alá essenek, amelynek területén a vállalat székhelye van. De ez csak azoknak az üzemeknek alkalmazottaira vonatkozik, melyek a másik állam területén lévő üzemi alkatrészeinek tekinthetők. E felett pedig vitás esetben az egyezmény 3. §-a szerint annak az államnak a hatósága dönt, amelynek területén a kérdéses üzemi tevékenység gyakoroltatik. (Ausztriában a belügyminiszter, nálunk az állami munkásbiztosítási hivatal.)

Döntés előtt az illető üzemi vállalkozó és az igényjogosult meghallgatandó.

A 4. §. szerint, ha vitás az, ha valamely igényjogosult tekintetében a biztosítási teher melyik állam biztosító intézetét terheli, ideiglenesen az az intézet gondoskodik saját törvénye szerint az igényjogosultról, amelyik az ügygyel először foglalkozott.

A kérdés eldöntése után az egész teher arra száll, aki kötelezettnek mondatik ki.

A 5. §. kölcsönös hatósági jogsegélyt biztosít a kártalanítási igény megállapítása és a kártalanítási összegek zavartalan befizetése körül.

A 6. §. a járadékoknak a két állam postatakarékpénztárai útján való akadálytalan kifizetését rendezi. A 7-ik és utolsó szakasz az életbelépés és a felmondás iránt rendelkezik — az utóbbit egy naptári évben állapítván meg.

Mint e vázlatos ismertetésből is látható, a tervezet több fontos kérdést hagy szabályozatlanul azok közül, melyekre fentebb rámutattunk.

Az osztrák belügyminiszter úr azonban a tervezetet kísérő átiratában az osztrák vasuti miniszter kezdeményezéséből maga is rámutat egy anomáliára. Arra nevezetesen, amely abból támad, hogy vasuti alkalmazottak kötelező balesetbiztosítása Ausztriában törvényileg van szabályozva, nálunk ellenben a vasuti vállalatok nyugdíj-szabályzatain legutóbb történt módosítás folytán a nyugdíjjogosult vasuti alkalmazottak a kötelező balesetbiztosítás hatálya alól az 1907: XIX. t.-cikk 10. §-a értelmében kivétettek és ugyanezen szakasz utolsó bekezdése értelmében továbbra is az 1874. évi XVIII. t.-cikk (vasuti szavatossági törvény) oltalma alá helyeztetek.

Az átirat felfogása szerint e helyzetből az osztrák vasutigazgatás aránytalan megterhelése áll elő olyan esetben, midőn az osztrák vasutigazgatás valamely alkalmazottját magyar területen éri vasuti baleset. Az ilyen ugyanis nyugdíjat követelhet, törvényszerű baleseti kártalanítást az osztrák törvény szerint és szavatossági kártalanítást a magyar szavatossági törvény szerint; holott az osztrák területen vasuti balesetet szenvedett magyar vasutas, kinek nyugdíjigénye van, csak nyugdíjra és az osztrák szavatossági törvény szerinti kártalanításra tarthat igényt. E helyzet orvoslására az átirat azt az eszmét veti fel, hogy az osztrák balesetbiztosítás terhét vise-

lőknek (Versicherungsträger) biztosítassék az a jog, hogy a magyar területen balesetet szenvedett osztrák vasutasoknak a magyar szavatossági törvényből folyó igényeit azok helyett ők érvényesíthessék.

Eltekintve attól, hogy vitás, vajjon a gyakorlatban az igények ilyen halmazása birói úton eredményesen lesz-e érvényesíthető, nagyon is kérdéses, vajjon a felvetett eszme olyan-e, mely egyezményi úton megvalósítható volna, tekintve, hogy itt törvényben gyökerező, illetve birói mérlegelés alá eső magánjogok esetleges konfiskálásáról is lenne szó.

A szóbanlevő átirat azonban, bárcsak mellékesen, egy más fontos kérdést is érint. Kiemeli ugyanis, hogy a tervezet a *betegségélyezésre* azért nem terjeszkedik ki, mert e téren az egyetértő szabályozás szüksége nem látszik analog mértékben fenforogni, mint a balesetbiztosításnál.

Az állami munkásbiztosítási hivatal, melyhez a tervezet és az átirat véleményezés végett küldetett meg, érdemi tárgyalás előtt kiadta azokat nyilatkozás végett az egyezmény dolgában első sorban érdekelt országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító pénztárnak és felhatalmazást kért a többi érdekelt tényezőkkel való tárgyalásra is. Felhívta egyúttal a pénztárt, foglalkozzék azzal a kérdéssel, vajjon különös tekintettel a betegség és baleset esetére való biztosításnak minálunk fennálló szerves kapcsolatára, nem volna-e kívánatos az egyezmény során Ausztriával a betegség esetére való biztosítás dolgában is bizonyos megállapodásokat létesíteni.

Utalt egyben a hivatal a magyar törvény 66. §-ának utolsó bekezdésére is, mely szerint külföldi honosok külföldön tartózkodó hozzátartozóik részére csak akkor igényelhetik a magyar törvény szerinti betegségi segélyeket, ha az illető külföldi állam az ott biztosított magyar honosokkal szemben viszonyos eljárást követ. E rendelkezés az egyezményi megállapodást egyenesen kihívja — és a hivatal a budapesti és a határszéli kerületi munkásbiztosító pénztárak által szerezhett tapasztalatokra is rámutat, mint amely pénztárak területén rendelkezést igénylő esetek bizonyára gyakrabban fordultak, illetve fordulhatnak elő. Egyúttal figyelemmel arra, hogy a most fennálló gyakorlat szerint sem az osztrák, sem a magyar kórházak nem kapják meg a betegpénztáraktól a másik állam terület honosai után a kórházi ápolási költséget, a hivatal e költségek megtérítésének az egyezmény keretébe vonása szempontjából is véleményadásra hívta fel az országos pénztárt.

A kérdés alapos megítélhetése végett az állami munkásbiztosítási hivatal egyben megkereste a központi statisztikai hivatalt is annak közlése iránt, hogy a legutóbbi népszámlálás idején foglalkozási fő- és alcsoportok szerint hány magyar honos tartózkodott Ausztria területén és hány osztrák honos a magyar birodalom területén.

A statisztikai hivatal részéről már megküldött adatokból állítottuk össze a következőket:

Az *őstermelés* és *erdészetnél* a magyar honos alkalmazottak, munkások és napszámosok és segítő családtagok együttes száma — beleértve a férfiakat, nőket, keresőket és eltartottakat — az 1910. évi népszámlálás idejében Ausztriában 20.902 lelket tett. Ugyanezen foglalkozási főcsoportban ugyanakkor Magyarországon *osztrák* honos 17.443 lélek volt, Horvát-Szlavonországokban pedig 25.150 lélek — vagyis a magyar birodalomban összesen 42.593 lélek.

Vagyis tehát több osztrák honos őstermelő és erdészeti foglalkozást űző van bizonyos állandósággal a magyar állam (és feltűnő nagyszámban Horvát-Szlavonországok területén) mint fordítva.

Az állandóságot az mutatja, hogy a népszámlálás télen van. Nyáron ideiglenesen az arányszám, lehet, hogy a mi javunkra billentené a mérleget.

Az *iparnál* (ideértve a bányászatot és kohászatot is) Ausztriában volt magyar honos (alkalmazott munkás, napszámos) stb. 83.283 lélek, Magyarországon osztrák honos 63.801, Horvát-Szlavonországokban 12.272, együtt

a magyar birodalomban 76.073 lélek. Itt tehát már az a helyzet, hogy több magyar iparos alkalmazott volt Ausztriában, mint osztrák a magyar birodalomban, bár az anyaország itt kisebb arányszámot mutat.

A kereskedelem és forgalomnál Ausztriában volt magyar honos (alkalmazott stb.) 35.736, Magyarországon osztrák honos 8.313, Horvát-Szlavonországokban 3.036, együtt a magyar birodalomban 11.349 lélek. Magyar honos kereskedelmi alkalmazott tehát jelentékenyen több volt Ausztriában, mint fordítva.

E csoportokat összesítve 139.921 olyan magyar honost kapunk, kik a fenti foglalkozási főcsoportokhoz tartozva Ausztriában és 130.015 olyan osztrák honost, kik ugyancsak ezen főcsoportokhoz tartozva a magyar birodalom területén éltek a népszámlálás idejében. Tehát közel ugyanannyit.

Hogy milyen volt az alkalmazottak létszáma, szembeállítva az osztrák és magyar honosokat azokban a foglalkozási alcsoportokban, amelyek a kötelező balesetbiztosítást szabályozó magyar és osztrák törvények hatálya alá esnek, erre kérdésre, mely pedig a küszöbön álló egyezmény szempontjából első sorban birna érdekel, egyáltalában nem tudunk választ adni. A központi statisztikai hivatal ugyanis arról a sajnálatos tényről értesítette az állami munkásbiztosítási hivatalt, hogy az osztrák statisztikai központi bizottság a magyar honosok foglalkozási viszonyairól részletesebb, tehát a foglalkozási alcsoportokra részletesen kiterjedő adatokat nem tett közzé.

*

Ha a magyar-osztrák balesetbiztosítási egyezménynek új tervezete a beérkezendő véleménynek és az érdekelt tényezőkkel (társminiszteriumok, magyar és közös vasutak, hajósvállalatok stb.) való tárgyalás eredményeinek figyelembe vételével, elkészül, ezt előreláthatólag az osztrák és a magyar szakelődök tárgyalása fogja követni és azután kerül a sor a magyar-osztrák balesetbiztosítási egyezmény megkötésére és becikkelyezésére.

Dr. Andor Endre cikkét a *Közgazdasági Értesítő* f. é. 1. számából szerző engedélyével vesszük át. A cikk a kötendő osztrák-magyar egyezmény idején talán már törvénnyé lett új osztrák javaslatot, a kormánynak 1908. november 3-iki »Gesetzesentwurf betreffend die Sozialversicherung« című tervezetét nem tárgyalja, ezért a kérdéshez erre tekintettel néhány megjegyzést fűzünk. Ennek a tervezetnek 181. §-a következőket állapítja meg: »Külföldiek hozzátartozói, kiknek állandó lakásuk a baleset idején nincs belföldön, a járadékra igényt nem tarthatnak«. Ez a rendelkezés a jelenleg érvényben lévő osztrák törvénnyel szemben novum, oly imperatív rendelkezés, mely a külföldi külföldön élő hozzátartozójának kártalanítását kizárja. Ennek a rendelkezésnek megváltoztatása és pedig nem az egyezményben, hanem már az osztrák megalkotandó törvényben nagyon kívánatos annál is inkább, mert az osztrák törvényjavaslat 10. §-a, mely valamely egyezménynek tárgyát képező kérdéseket állapítja meg, e kérdést nem említi. Az osztrák törvényjavaslat 10. §-a szerint ugyanis az egyezmény foglalkozhat: belföldi üzemek külföldre is terjedő üzemszékeinek biztosítási kötelezettségével, külföldi üzemek belföldön működő részeinek biztosítási kötelezettségével, az ily üzemszékeknél követendő eljárásra. Az egyezményi rendezés tárgyát tevő feladatok közt a baleseti szolgáltatások kérdése nem szerepel. Így tehát a kérdés egyezményileg tulajdonképpen nem rendezhető, csakis osztrák részről az egyezmény törvénybeiktatásával, ami a törvényjavaslat értelmében — minthogy benne a kormány részére a szükséges felhatalmazások megvannak — nem szükséges.

A vasuti alkalmazottak kérdésében, melyben a cikkben említett visszasság tényleg igen kirívó, az osztrák törvényjavaslat 228–233 §-ai segítenek, amennyiben kifejezett rendelkezéseket tartalmaznak arra az esetre, midőn nyugdíjjogosultság és baleseti kártalanítási jogosultság összeesnek és ezzel a két ország területén megsérült alkalmazottak különböző elbírálásán a lehetőséghez képest segítenek.

A szociális orvostan tanítása.

Irta: Dr. Hajnik Emil.

Az orvosi tudomány szociális vonatkozásai attól az időtől kezdődnek, amikor a gyógyítás tudományává fejlődött s mint ilyen a társadalom szolgálatába állott. Azt is lehetne tehát mondani, hogy a legrégebb szociális tudomány az orvosi; ugyanis míg a társadalmi átalakulások folyamán kialakult tanulságokat bizonyos elvek alapján foglalták össze s így vonatkoztatták vagy kapcsolták már meglévő tudományágakhoz, addig a szociális orvostan — a társadalmi átalakulásokkal egyidejűleg beállott szükség kielégítésekképpen — önként keletkezett, mint a fejlődés következtében kialakult kérdések megoldása.

A szociális orvostan további fejlődése a szociális törvényhozással kapcsolatos; a kötelező munkásbiztosításról szóló törvények végrehajtásánál pedig előtérbe lépett e tan fontos szerepe és ismeretének nagy jelentősége még fokozódott az aggkor- és rokkantság esetére való biztosítás gyakorlása közben.

Az említett törvények az egyes néprétegekből nagy tömegeket vontak az orvosi tevékenység körébe s illetően ennek addigi szűkebb kerületét óriási méretekre terjesztették ki. Ez által, másrészt, mivel az orvos feladata az ezen törvényekben kifejezett célzatokat cselekvő tényekké átalakítani, a bennük és általuk biztosított kedvezmények kiszolgáltatását közvetíteni, egyszersmind a jogos igényeket kielégíteni, a jogtalanokat elhárítani, a visszaéléseket megakadályozni, a biztosítottak és a biztosítási intézmények közös érdekeit megóvni, szóval a törvényt megvédeni: az orvosi gyakorlatban gyökeres változások és újítások álltak be. Ezek a módosulások nemcsak a pénztári orvost illetik, hanem az összes gyakorló orvosokat is érinthetik, mivel minden orvos, ki biztosított tagnak első segélyt nyújtott, vagy azt orvosi kezelésben részesítette, annak gyógyszert rendelt, orvosi bizonyítványt állított ki betegségét vagy munkaképességét illetően, vonatkozásba jut a biztosítási intézménnyel, a helyi viszonyokra vonatkoztatva a pénztárral, mivel ténykedésével befolyást gyakorolt a betegség folyamatára s a biztosítottnak a pénztárral szemben támasztott igényeire.

A különféle pénztárak szolgálatában álló orvosok tevékenysége pedig a biztosítás alapján egész különleges jelleget öltött. Ezen minőségbeni működésük ugyanis nem csupán abban merül ki, hogy a tag betegségét, illetve a kórismét állapítják meg, a szükségessé vált orvosi beavatkozást elvégzik, a szakszerű utasításokat megadják, a szükséges gyógyszereket és gyógytényezőket elrendelik, hanem mindezen eljárásokkal kapcsolatban megállapítják vajjon a biztosított tag munkaképes-e vagy munkaképtelen, keresetképes-e vagy sem. Ha az orvos könnyelműen jár el e fontos kérdés megítélésénél, akkor a biztosítás szempontjából érdekelt felek egyikének — sokszor mindkettőnek — kárt okoz. Ennek hordereje kitűnik, a midőn az egyes eshetőségeket mérlegeljük. Minősítse az orvos a munkakerülő tagot, ki betegség ürügye alatt a biztosítópénztárt szemelte ki pénzforrásul, munkaképtelennek s utaljon számára táppénzt, nemcsak a pénztárnak s ezzel közvetve a többi biztosítottnak okoz kárt, hanem növeli az ily visszaélésekre való hajlandóságot, s e mellett még a tagnak orvosi tudása iránti bizalmát is megrendítette, mert hogyan bizza magát komoly baj esetén oly orvosra, kit félre tudott vezetni s ki nála tényleg megállapította a nem létező bajt. A másik eshetőséget véve, ha az orvos a valóban munkaképtelen beteg tagtól — munkára képesnek tartván őt — megtagadja a szükséges támogatást, nélkülözések közé dönthet egy egész családot, amelynek a segélyre az életfeltételek teljesíthetése végett van szüksége, avagy a tag az orvos véleménye alapján betegsége ellenére is megkísérli munkája továbbfolytatását, ami bajának súlyosbodását, esetleg végzetes kimene-

telét is okozhatja. Egyébként is a munkaképesség vagy munkaképtelenség eldöntéséhez az orvosnak gyakorta különleges ismeretekre van szüksége, mert sok esetben csakis a fennálló betegség és az üzött foglalkozás egymásra hatásából, illetve ennek ismerete alapján tud helyes ítéletet mondani. Élénken világítja meg ezt a következő példa: a cipész kezének izzadása miatt nem munkaképtelen, míg a kényes selyemkelméket feldolgozó női szabót ily kisebb jelentőségű baj is munkaképtelenné tesz.

Ha a pénztári orvos körültekintő gondossággal jár el — amint az óhajtott — a betegséget közvetve kiváltó ok kifürkészésére is törekszik, nem-e az egészségtelen lakás vagy műhelyviszonyok, a foglalkozással járó ártalmak, alkohollal való visszaélés, a beteg környezetéből eredő fertőzés, stb., szerepelt a betegség keletkezésében.

A mikor a biztosított tagot baleseti sérülés éri, újabb, éppen nem kevésbé fontos feladatok várnak az orvosra. Ez esetben azonkívül, hogy a leggyorsabban ható és legjobb gyógyeredményt ígérő kezelést kell nyújtania, írásbeli véleményt is ad arról, hogy az elszenvedett sérülés üzemi baleset következménye-e, mennyi ideig tarthat a gyógyítás, mily különleges gyógyeljárást tart még szükségesnek a gyógyítás sikeresebb eredményének elérésére, végül százalékokban kifejezi a kezelés kezdetén fennálló munkaképességcsökkenést; majd pedig várható-e s milyen további utókezeléstől a még fennálló munkaképességcsökkenés javulása, s mily százalékra becsülhető, tekintve a sérült foglalkozását, korát, nemét és képzettségét, állandó-e, vagy időleges a csökkenés stb.

Mindezek a feladatok és kérdések megoldása közben a kellő előismereteket és gyakorlati jártasságot nélkülöző orvos oly talajra jut, melyen minden, az orvosi egyetemen szerzett, klinikán és kórházban kiegészített orvosi tudása ellenére is csak bizonytalanul tud haladni, igen gyakran pedig álutra téved.

Általános emberi gyengeségre vezethető vissza, hogy a legtöbb baleseti sérült, amikor a véleményező orvos a járadék nagyságának és minőségének megállapítása végett vizsgálja, inkább többé, mint kevésbé túlozza a különben is fennálló fogyatkozást, mivel tudja, hogy elszenvedett károsodásának csak 60%-át kártalanítják. Avagy a baleset alkalmával elszenvedett sérülés következmények nélkül gyógyult, de a sérült a balesetet alkalmi oknak igyekszik felhasználni arra, hogy nem létező tünetek mímélése és elhíttetése révén anyagi előnyökhöz juthasson. Fel nem sorolható azon esetek száma, amidőn egy már régen fennálló, de másoktól még észre nem vett fogyatkozást (legtöbbször a lágyéksérv szerepel, mint ilyen) igyekeznek egy megtörtént vagy meg nem történt baleset következményeként feltüntetni, vagy ehhez hasonlóan a legkülönbözőbb, balesettől független betegségeket avagy halálesetet iparkodnak egy már régebben elszenvedett balesettel kapcsolatba hozni.

A megfelelő, sajátlagos vizsgáló módszerek segélyével, amelyeket azonban eddig orvosi egyetemünkön nem tanítanak, mindezen, csak hevenyészve felvetett esetekben meg lehet határozni a való tényállást. E vizsgálati módok azonban nemcsak ily célokat szolgálnak. A szakértő és véleményező orvosnak ugyanis nem az elsőrendű feladata, hogy jogosulatlan követelőkkel szemben megvédje a biztosító pénztárt, hanem sokkal inkább az, hogy a biztosítottat oly járadékhoz juttassa, amely munkaképességének csökkent voltaért — a lehetőségig — kártalanítsa. Ehhez ismét az szükséges, hogy az idevágó elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkezzen s az ezekhez tartozó azon vizsgálati módszereket is tudja, amelyekkel számos betegség erőművi kórok tanát sikerült megállapítani.

A kellő szakismeretek nélkül végzett ily irányú orvosi tevékenység egyéb károkon kívül elégedetlenséget kelt a biztosítottak között s a választott bírósági perek számát is ok nélkül szaporítja és nem egyszer a kár-

tanításukat vagy jogosnak vélt követelésüket hajszólo tagokból querulánsokat nevel.

Visszapillantva arra az időre, mely a magyar munkásbiztosítási törvény életbeléptetése óta eltelt, kétségtelen az a tanulság, hogy a törvény gyakorlása és főbb rendelkezéseinek végrehajtása a biztosítottak érdekeinek szempontjából sokkalta kisebb nehézségekkel járt volna, ha az illetékes orvosok a szociális orvostannak legalább ezen fejezetét s a törvényt eleve alaposan ismerték volna. Nálunk a közel jövő sem kecsegtetőbb, mert nemcsak a jelenlegi, hanem még a közel jövőben gyakorlatot kezdő orvosgeneráció is nélkülözi még az ezen ismeretek megszerzésére alkalmat nyújtó egyetemi oktatást.

A betegség és baleset esetére való biztosítás terén felmerülő kérdések megoldása a szociális orvostannak csupán egy fejezete. De kétségen kívül igen fontos fejezete, mert egyes külföldi szakmabeli tudósok — Stolper és Puppe — szerint a szociális orvostan, amelyet igen helyes módon élesen elválasztanak a szociális egészségtantól, nem más, mint biztosításjogi orvostan (*versicherungsrechtliche Medizin*), ők tehát az ezen keretbe tartozó kérdésekkel kimerítve vélik a szociális orvostant.

Indokolásul Puppe azt hozza fel, hogy a szociális orvostan legfőbb problémái: a baleset okozta munkaképesség csökkenésnek, továbbá a baleset és halál közötti okozati összefüggésnek megállapítása; ennek alapján a szociális orvostant a törvénytörvényes orvostan modern emanációjának tartja s követeli, hogy úgy a szociális, mint a törvénytörvényes orvostan ne csak kötelező tantárgy, hanem vizsga tárgya is legyen.

A külföldi biztosítási szakköröknek, a betegsegélyező pénztáraknak s az orvosi szervezeteknek a tapasztaltak alapján mindjobban szembeütni, hogy a szociális orvostan tanításának mellőzése az orvosi kiképzésben oly hézagot hagy, melynek kitöltése mulhatatlanul szükséges, s ennek gyakori hangoztatásával egyidejűleg kérték e tárgy rendszeres taníttatását.

Így Florschütz, ki a biztosítás terén szaktekintély s akit Sternberg is idéz, 1904-ben ezt hangoztatja: »Lehet az orvos bármily jó klinikus, még sem tudhat biztosítási orvosi teendőket is végezni, amelyeknél az orvosnak nem az a feladata, hogy az egyes szervek kóros elváltozását s ennek alapján a gyógykezelés mikéntjét állapítsa meg, hanem az, hogy véleményét mondjon, vajjon csökkentette-e a baleset a sérült életenergiáját s ha igen, mily mértékben, avagy bizonyos élet-, foglalkozási és egészségi viszonyok mennyiben teszik valószínűvé a rokkantság bekövetkeztét... Ily ítéletekhez más ismeretek, mint az egyetemen általában szerettek s más tapasztalatok szükségesek, mint a minőkre a betegágnál vagy egyes kóros esetek megfigyelése közben tesz szert az orvos.«

Az alsó-ausztriai munkásbalesetbiztosítási intézet 1901-ben azt az óhaját fejezte ki, hogy az orvosok kiképeztetésénél az eddiginél nagyobb súlyt helyezzenek a baleseti következmények vizsgálatára, s gondoskodjanak, hogy az orvostanhallgatók a szociális biztosítási törvény fontosabb rendelkezéseiről oktatást nyerjenek.

A szociális orvostan az eddig részletesebben vázolt fejezetén kívül még számos, a társadalomra nézve nem kisebb jelentőségű kérdést ölel fel; a jelentősebbeket ez alkalommal csak éppen jelezni kívánom. A rokkantság esetére való biztosítás, mely nálunk is mihamarabb meglesz, csaknem oly nehéz feladatok elé állítják az orvost, mint a balesetbiztosítással járó teendők. A foglalkozás és életmód közötti viszony, a foglalkozással járó ártalmak s az iparhygiene közötti kapcsolat, a gyermek- és nőmunkások munkaidejének szabályozása, az iparvédelmi intézkedések, az alkoholizmus és tuberkulózis elleni társadalmi küzdelem, a nemi betegségek elhárítását célzó mozgalom, a munkás- és népjóléti intézmények szervezete, az orvosi rendi, orvosjogi és orvostársadalmi kérdések stb.

Oly tételek taglalása tehát, melyek közül egyik-másik az orvosi tudo-

mány egyes ágaival vonatkozásban van ugyan, de annyira sajátos jellegűek, hogy összeségük különállósága elvitathatatlan; orvosi egyetemünkön mindazon által tantárgynak felvéve nincsen.

Az ausztriai orvosgyűlés 1903-ban, a wieni orvosi kamara betegsegélyező-pénztári választmánya 1904-ben a szociális orvostan számára tanszék felállítását követelte; az utóbbi alkalommal ezenfelül még azt is kívánták, hogy a szigorlóorvosok a szigorlatokon a szociális orvostanból szerzett ismereteiknek adják tanuságát. Hasonlóan nyilatkoztak az ausztriai munkásbiztosítás reformjánál közreműködő orvoskiküldöttek 1905-ben.

A szociális orvostannak a német egyetemeken való tanítását az orvosok maguk követelték azzal az okadatulással, hogy az abban foglalt ismeretek mindennapos szükségletei az orvosi gyakorlatnak s azok nem tudása nem csupán az egyes betegekre, hanem az összeségre is hátrányosan hat. A porosz kormány az orvosok ezen óhaját teljesítendő, több orvosi egyetemen a szociális orvostan tanítására megbízást adott. A német orvosi egyesületek szövetsége pedig azt kívánta, hogy e szaknak tanítására a nagyobb egyetemeken tanszéket állítsanak.

E törekvések eredményének tekinthető, hogy ma már a külföld számos egyetemén tanítják a szociális orvostant. Így Berlinben Kirchner, Bonnban Rumpf, Prágában Pietrzikowszky (a balesetbiztosítást), Bécsben Sternberg, Frankl-Hochwart (a baleseti idegbántalmakat), Richter (a baleseti sérülések véleményezését). Az egyetemről kikerült, már gyakorlatot folytató orvosok számára e tárgyat az orvosi továbbképző és a szünidei orvosi tanfolyamon adják elő, s ugyanezek keretében ismertetik a szociális orvostan további haladásának eredményeit is. A leipzig-i orvosszövetség a pénztár-orvosi kérdés rendezésével egyenesen kikötötte ily tanfolyamok rendezését, hogy a pénztári orvosok — a szükséghez képest utólag — nyerjenek e tárgyból oktatást. Mostanában szervezték nálunk is az orvosi továbbképző tanfolyamot, melynek nemrégiben megjelent tárgysorozatából a szociális orvostan ép úgy, mint az ipari megbetegedések fejezetei kimaradtak, jóllehet annak idején az ezen ügyeket intéző legfelsőbb fórum képviselőjének felhívtam figyelmét ezen kollégiumokra, hiszen ezernél jóval több azon orvosok száma, kiket e tárgyak nemcsak hivatásuknál, hanem állásuknál fogva is érdekelnek.

A nyugati kulturállamokat a szociális irányú törvények létesítésében — ha évek múltán is — követtük. Ezek után az szükséges, hogy a megkezdett csapáson tovahaladva, a minket megelőző államokat azon intézmények szervezésében is kövessük, amelyek e törvényekkel kapcsolatosak s azokat szükségképpen kiegészítik. Azon cél érdekében, melyet a munkásbiztosítás törvénye kíván szolgálni, óhajtandó volna, hogy kövessük a külföld példáját a szociális orvostan tanítására szolgáló tanszék létesítésével is, de ne évtizedek múlva, hanem mielőbb. A munkásbiztosítási törvény revíziója vagy újbóli megalkotása lehetne ezen időpont legvégső határa.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A balesetbiztosítási adminisztrációról.

A magyarországi munkásbiztosítás intézménye most éli át a »Sturm und Drang« időszakát; minden új esztendő még új, ismeretlen nehézséget, küzdelmeket rejt méhében, de épen mert a kezdetén vagyunk, módunk van arra, hogy esetleges helytelennek bizonyult munkaelveinket módosíthassuk.

Szociális biztosításunk egyik ágazata, a balesetbiztosítás, új és bizonyos fokig ismeretlen területre állította azokat, akiknek feladata lőn a törvény holt betűibe életet önteni. A balesetbiztosításnak két feladata van: még pedig a balesetek kártalanítása és az így felmerült költségeknek a terheket viselő munkaadók közötti felosztása. Az első kötelességcsoport a sérült munkás *gyors, szakszerű és szeretetteljes* kielégítésére vonatkozik, a második kötelességcsoport a munkaadó érdekeinek *igazságos, méltányos, szakszerű és előzékeny* megvédésében nyer kifejezést.

A balesetbiztosításnak két érdekelt faktora van: a sérült munkás és a baleset terheit viselő munkaadó; ezek ügyeinek elintézésére létesültek az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár, a német Berufsgenossenschaftok, a holland Rijksverzekeringsbank és a világ egyéb elnevezésű intézményei.

A külföldön szerzett tapasztalatok és megfigyelések azt a látszatot keltik, mintha a magyar intézményeknél a legnagyobb jóakarat és igyekezet dacára is a kötelességeknek imént említett kritériumai a külföldhöz hasonló mérvben nem volnának fellelhetők.

Miben rejlik a német balesetbiztosítás nagy sikere? A német balesetbiztosítást minden iparágra külön-külön balesetbiztosítási intézmények, az u. n. »Berufsgenossenschaft«-ok látják el. Minden szakmának megvan a maga biztosító intézménye és közelfekvő az a feltevés, amelyet különben a gyakorlat igazol, hogy ez intézetek tisztikara önkéntelenül is, akaratlanul is kitűnő szakemberekké nevelődik. Vegyük szemügyre egy ilyen intézmény legfontosabb feladatait. Pl. a faipari szakma intézetének azon tisztviselői, akik állandóan faipari balesetek kártalanításával foglalkoznak, rövid időn belül a bizonyos fokú szabályszerűséggel jelentkező balesetek által előidézett csonkulások és sérelések által okozott *igazi munkaképtelenségeket*, illetve ezek fokait csalhatatlanul »érezni« fogják. Mint szakemberek átfogják érezni azt, hogy pl. milyen fokú munkaképtelenséget okoz egy kézcsonkulás a gyalumunkásnak és milyen a butorfényezőnek. Azt hisszük, hogy e helyen nem kell bővebben indokolni a szakmunka legbehatóbb ismeretének szükségességét a helyes kártalanítás megállapíthatása céljából. Ugyancsak természetszerű folyamánya a kártalanítás ilyen képeni megállapításának a kártalanítás foka ellen beadott felebbezések csekély száma, ami egyrészt az adminisztrációt gyorsítja, másrészt a sérült gyorsan, szakszerűen megállapított kártalanításának birtokába juthat.

Az imént említett faipari balesetbiztosító intézetnek azon tisztviselői, akik a veszélyességi arányszámok megállapítását, a gyáraknak balesetvédelmi szempontból való megvizsgálását végzik, a gyártulajdonosoknak szívesen látott tanácsadóivá válnak. Csupán egy szakma gépeinek, munkáinak balesetvédelmével foglalkozván, a gyáros az ilyen tisztviselőtől nem nyer utasítást keresztülvihetetlen, a munkást munkájában gátló balesetvédelmi intézkedések foganatosítására és ezért szívesen is fogadja céltudatos és szakszerű tanácsait és rendelkezéseit. Az akadékoskodó gyáros pedig szakemberre talál, akit nem téveszthet meg helyt nem álló szakifogásokkal.

Az iparfelügyeleti intézmény sikertelensége nagy részben éppen a speciálisták hiányában leli magyarázatát.

A balesetjárulék kirovásának alapját képező munkabéreknek ellenőrzését a faipari balesetbiztosító revizora sikeresen és játszva végzi. Minden nehézség nélkül rövid időn belül megismeri a faipari munkabéreket és így a munkaadók bejelentéseit könnyen, sikeresen és gyorsan ellenőrizheti.

Se szeri, se száma azoknak az előnyöknek, amelyek a balesetbiztosításra háramlanak, hogy ha úgy a kártalanítási, mint az üzembesorozási, balesetelhárítási és munkabérelenőrzési munkálatok, azaz a balesetbizto-

sítással járó összes munkálatok, szakemberek vagy szakemberekké nevelt egyének kezében vannak. Úgy a munkásnak, mint a munkaadónak óriási érdeke, hogy e téren sürgősen reform lépjen életbe.

Hazai balesetbiztosításunknak szervezete eltér a némettől, amennyiben nálunk csupán egy központi szerv: az országos pénztár végzi a biztosítással járó funkciókat.

E rendszernek is megvannak az előnyei és véleményünk szerint e rendszert is igen jól fel lehet használni, ha a központi szervnél az imént vázolt specializálást, amely a német rendszernél oly áldásosnak bizonyult, úgy a kártalanítási, mint az üzembesorozásnál és a vele kapcsolatos egyéb munkáknál keresztülvinnék.

A balesetek kártalanítását tárgyaló referensek között jelenleg úgy az országos pénztárnál, mint a budapesti kerületi pénztárnál a sérültek nevének kezdőbetűi szerint osztatnak ki a balesetügyek. Tekintve azt, hogy e referensek közt, műszaki erő nincs azt hisszük, hogy egy szakmával való foglalkozás gyorsabban és sikeresebben vezetné be őket a technologia ide vonatkozó részeinek titkaiba, ami a sérülteknek a kártalanításuk szakszerű és gyors elintézését illetőleg csakis előnyére szolgálna. A budapesti pénztárnál egy szakok szerint választott kártalanítási tanács már működik. Ez helyes, de bizonyos, hogy e tanács szakreferens nélkül nem végezhet oly eredményes munkát, mint hogyha az eseteket már szakszerűen feldolgozva veszi tárgyalás alá, másrészt pedig a gyakorlat mutatja, hogy az igazgatóság kebeléből kiküldendő bizottságok vagy tanácsok működése rendkívül sok nehézséggel jár. Meg kellene tehát kísérelni egyelőre az előkészítés szakma szerinti beosztását.

Ugyanez vonatkozik az üzembesorozó, balesetvédelmi és munkabér-ellenőrzési munkálatokra is.

Csak helyeselni tudjuk tehát a budapesti pénztárnál tárgyalás alatt levő azt a tervet, mely a fentiek értelmében kívánja reformálni az adminisztrációt. Értesülésünk szerint az országos pénztár szintén foglalkozik ily tervvel. A munkásbiztosító pénztárakat gyakorlati emberek, gyárosok, iparosok, munkások igazgatják. Kívánatos volna, hogy e gyakorlati tudás, a bürokrácia modernizmusával példát adna a magyar elavult hivataloskodásnak.

Baleseti sérültek kórházi ápolási költsége. E kérdésben elfoglalt álláspontomat a Munkásügyi Szemle folyó évi 4-ik számában, a törvény idevágó rendelkezéseire történt utalással, a törvény szellemének megfelelőleg megindokoltam. A folyó évi 5-ik számban megjelent válasza tulajdonképpen szükségtelennek tartanám a reflektálást, — miután az abban felhozott indokok álláspontomat egyáltalán meg sem gyöngítik, — de kénytelen vagyok arra válaszolni az utolsó bekezdésben odavetett állítás folytán. Ebben ugyanis az foglaltatik, hogy »pénztári pénzügyi szempontból kívánatosnak tűnhetik fel« az én álláspontom, »de a tagok érdekében nem«. Nézetem szerint mindenki, aki a munkásbiztosítás nálunk úgy is elég támadásban részesülő intézményének kifejtése — a zavaros kérdések tisztázása — és az alkalmazottak érdekében komoly fegyverekkel száll síkra, — elvárhatja, hogy minden alap nélkül ne állítsák őt úgy oda, mint aki a biztosított tagok, az úgy is eléggé sújtott *betegnek érdeke ellen* harcol. Komoly vitáknál ily hangulatkeltésre nincs szükség.

Álláspontom nem ellentétes a tagok érdekével, mert a kórházi ápolást igénybe vett pénztári tagokon nem követelhető be a tényleges kórházi ápolási költség és a táppénz összege közötti esetleges különbözet. Az 1898. évi XXI. törvény cikk 6. §-a ugyanis a pénztári tagokra nézve ma már hatályban nincs. Hatályon kívül helyezte azt az 1909. évi XIX. t.-c. 206. §-a, a midőn expressis verbis megállapítja, hogy »Az e törvényben foglalt határozmányok mellett . . . az 1908. évi XXI. t.-c. 9. §-nak rendelkezései . . . továbbra is érvényben maradnak.« Vagyis csakis a 9. §. rendelkezései maradnak érvényben, ezek pedig az állam kincstár fizetési kötelezettségére vonatkoznak.

De az, hogy a tagon misem követelhető kórházi ápolási költség fejében, a pénztár által fizetendő költségeken felül, következik abból is, hogy úgy az

1907. XIX. t.-c. 50. §-a, mint annak 70. §-a értelmében a tagnak *ingyen* jár a gyógysegély és ennél fogva ezen *ingyenes segély helyett más*, mint ugyancsak *ingyenes kórházi ápolás* nem is képzelhető. A tag tehát *feltétlenül ingyen* kapja a kórházi ápolást és a kórház az ápolásban részesülttől *egy fillért sem követelhet*.

Az álláspontomat támadó válasz azt a kérdést veti fel, hogy hogyan történik a *csak* baleset esetére biztosítottak után fizetendő táppénzösszeg megállapítása, mikor ezek táppénzt nem is élvezhetnek? Ezt a kérdést — bevallom — vártam, mert első pillanatra tényleg kérdésnek látszik, bár valójában nem az.

Csak baleset esetére biztosításra kötelezettek, azok akik napi 8, illetve évi 2.400 koronánál *többet* keresnek. Ezek a kérdés eldöntésénél számba sem jöhetnek, mert már a VIII. napi bérosztályban lévő, 7-8 korona napi keresettel bíró alkalmazottak táppénze (K. 3.75) is meghaladja a tényleges köz- és nyilvános jellegű kórházi ápolási díjak legmagasabbjának (budapesti K. 3.02) összegét, úgy hogy itt *csak a tényleges* ápolási díjak megtérítésének lehet *kizárólag* helye. A napi 8 korona keresettel nem bírónál, a mennyiben még sem volnának betegség esetére biztosításra kötelezve, a tényleg élvezett napi kereset és ennek alapján az átlagos napi bér és a táppénz mértékének megfelelő összegek megállapítása különös nehézségekbe nem ütközik. De még ha nehézségekkel járna is, csak a nehézségek leküzdéséről kellene gondoskodni, de semmi esetre sem szabad a törvény szövegéből és annak szelleméből levezethető egyedül helyes és törvényes álláspont megvalósítását az ügyek csekély számánál fenforogni látszó nehézségek okából elmellőznünk.

A vita részemről való befejezéseül végül még csak azt kívánom megjegyezni, hogy a hivatkozott cikk is elismeri azon rég (1909-ben) kifejtett *álláspont* helyességét, hogy a baleseti sérülteknek jár kórházi ápolás időhatár nélkül, vagyis amíg arra szükségük van, de megjegyzi, hogy nem az 58. §. alapján. Hát milyen alapon? Hol rendelkezik erről a VII. fejezet? Sehol! És mégis igényük van a sérülteknek kártalanítás címén kórházi ápolásra? *Igen! a VI. fejezet 58. §-a alapján*. Éppen a balesettől sújtott alkalmazottak érdeke vezetett engem akkor, midőn a zavaros törvényes rendelkezések között a VII. fejezeten kívül kerestem azt a törvényes intézkedést, mely a törvényhozó szellemének megfelelőleg itt is alkalmazandó, és ez önként kínálkozott a VI. fejezet 58. §-ában.

Ha pedig az 58. §. alkalmazandó, úgy annál inkább alkalmazandó az ezzel *szerves egészet* képező 59. §., mely sehol sem tesz különbséget betegek és baleseti sérültek között, hanem általánosságban »közápolásban részesülőkről« rendelkezik. Ezen közápolás a tagnak *ingyen jár*, a költségeket pedig *kizárólag a pénztár* tartozik viselni, az 59. §-ban meghatározott mértékben.* Dr. Alapy Victor

A bányatárspénztár működési körének kiterjesztése. A »Munkásbiztosítási Közlöny« legutóbbi száma a pénzügyminiszter 2.033/1910. számú, a bányakapitányságokhoz intézett rendeletét közli.

A rendelet megállapítása szerint az 1907. évi XIX. törvénycikk 155. §-ában meghatározott feltételnek csak azon társpénztárak felelnek meg, melyek biztosítási körükbe nemcsak betegség, hanem a baleset, valamint a rokkantság és aggkor folytán bekövetkező munkaképtelenség esetére való biztosítást is felveszik. Éppen ezért elrendeli, hogy a társpénztárak a biztosításnak valamennyi ágazatát felölelő társpénztárakká alakuljanak át, mert ellenesetben a társpénztárak megszüntetnek. Elrendeli továbbá, hogy a társpénztárak kötelesek tagjaikul a hatáskörükbe vont bányá- és kohóüzemeknél levő mindazon alkalmazottakat felvenni, akik az 1907. évi XIX. t.-c. szerint betegség- és baleset esetére való biztosítási kötelezettség alá esnek. Megállapítja a rendelet, hogy *tekintettel arra a körülményre, hogy a bányatárspénztárak által betegség és baleset esetén nyújtandó segélyezés mérve még mindig nincs törvényesen szabályozva*, a fennálló, illetve alakuló társpénztárak biztosítási körüket a bányatörvény hatálya alá nem tartozó üzemek alkalmazottaira csak akkor terjeszthetik ki, ha a két üzemnél, illetve üzemkörnél alkalmazottaknak egy szervezet keretében leendő kialakulását a viszonyok indokoltá teszik. A rendelet egyéb részei átmeneti intézkedéseket tartalmaznak.

Szülője vállalatánál alkalmazott gyermek biztosítási kötelezettsége. A kereskedelemügyi miniszter 1911 január 24-én kelt 89.957/910. VI. D. számú határozatával megállapította, hogy a szülője vállalatánál alkalmazott gyermek a biztosítási kötelezettség szempontjából a többi alkalmazottakkal egyenlő,

* Ez ügyre legközelebb visszatérünk.

tehát a pénztárnál bejelentendő. A határozat az 1907. évi XIX. törvénycikknek — mely a biztosítási kötelezettség alapjául a munkaviszonyt állapította meg és kivételeket nem statuált bizonyos családi viszonyok alapján — teljesen megfelel.

Munkásbiztosítási törvényben megállapított határidők számítása.

A kereskedelemügyi miniszter 1911. február 1-én kelt 6.632/VI. számú határozatával a határidők számításának az 1907. évi XIX. törvénycikkben kifejezetten el nem döntött kérdését bírálta el és megállapította, hogy az egyéb törvényekben megállapított rendelkezéseknek megfelelőleg a jogorvoslatnak előterjesztésére megállapított határidőnek kiszámításánál azon jogi tény megtörténtének napja, mely tényről a határidő kezdődik, nem veendő figyelembe.

A szaklapok előfizetési árának elszámolása tárgyában az állami hivatal 11.148/1910. szám alatt a vállalati pénztárakhoz rendeletet adott ki, melyben figyelmezteti a pénztárakat, hogy 1911. január 1-től a szaklapok előfizetési díja a pénztár kezelési költség számlája terhére nem vállalható, hanem a szaklapok előfizetési díja a vállalat tulajdonosát terheli. A rendelet a törvény 147. §-án alapszik, melynek kifejezett rendelkezése, hogy a vállalati pénztár bevételei csak a tagoknak betegsegélyezésére fordíthatók és a pénztár vezetésével járó költségeket a vállalkozó viseli.

Tengeri hajósok és halászok betegség és baleset elleni biztosítása Ausztriában. Az osztrák kereskedelmi ministerium elkészítette a tengeri hajósok és halászok betegség és baleset elleni biztosítására vonatkozó javaslatokat. Mindkét javaslatot letárgyalta már az ipartanács és a munkaügyi tanács. A balesetbiztosításra a javaslat a trieszti országos balesetbiztosító intézetet jelölte ki, melynél külön osztály szerveztetnék, elkülönített számadásokkal. Az ipartanács azonban a külön osztály ellen foglalt állást s azt kívánja, hogyha felállítatnék is ez a külön osztály, a kishajósok (50 bruttótonna ürtartalom alúli járművek) ebből kivétessenek.

A referens a kis üzemek alkalmazottait általában ki akarta vétetni a biztosítási kötelezettség alól, a tanács azonban az eredeti javaslatot fogadta el.

A betegsegélyezésre vonatkozó javaslat — melyhez az ipartanács némi módosítással szintén hozzájárult — nemcsak a betegség elleni biztosításra, hanem a hajón megbetegedett legénységnek az ápolására s ellátására vonatkozólag is rendelkezik, ami annál inkább szükséges, mert ezidőszerint egy 1.774-ből származó rendelet szabályozza ezt a kérdést, amely természetesen már rég elavult.

Az orvoskérdés a német munkásbiztosítási javaslatban. A munkásbiztosítási javaslatot tárgyaló bizottság végre megállapodott az orvoskérdés tekintetében. Az orvosok mikénti alkalmazása tekintetében meghagyja ugyan a pénztárak szabad elhatározását, de a felügyeleti hatóságnak igen széleskörű beavatkozási jogot biztosít, ami aligha fog a pénztárak és az orvosok közötti jó viszony előmozdítására szolgálni. A pénztári tagoknak — ha csak lehetséges — legalább két pénztári orvos közötti szabad választást kell engedni. Az orvosok és a pénztárak között felmerülő vitás ügyekben való ítélkezés céljából választott bíróságok alakíttatnak, melyek a felső biztosítási hivatal igazgatójából, két főtisztviselőjéből s a pénztárak s az orvosok 4—4 képviselőjéből állanak. Ez a választott bíróság határoz az orvosi szerződések tárgyában. A pénztárak az orvosokkal kötött szerződések lejártá előtt két hónappal kötelesek a biztosító hivatalnál jelenteni, hogy a lejárat utáni időre biztosították-e az orvosi szolgálatot. Ha nincs biztosítva az orvosi szolgálat, akkor a választott bírósághoz kell az ügyet áttenni. Ha a pénztár a választott bíróság határozata után sem volna képes tagjai orvosi kezelését ellátni az orvosok sztrájkja vagy bojkottja miatt, akkor jogosítva van orvosi kezelés és gyógyszer helyett a táppénzt kétharmadával felemelni. Ily esetben a felső biztosítási hivatal határozza meg, hogy a tagok orvosi igazolás nélkül miként jutnak a pénztári szolgálványokhoz s hogy gyógyintézetekbe utalvány nélkül is felveendők. A gyógyszerészekre vonatkozólag a bizottság úgy határozott, hogy a pénztárak köthetnek ugyan egyes gyógyszerészekkel szerződést, azonban mindazokat, kik a szerződéshez utólag csatlakoznak, részesíteni kell pénztári szállításokban. A pénztárak részére adandó engedményt a közigazgatási hatóság szabja meg, úgyszintén meghatározza a kézi eladási szerek árát is. A gyógyszerészek és pénztárak közötti vitás ügyek szintén közös bizottságok által döndendők el.

A magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítására vonatkozó törvényt, mely még csak rövid ideje van életben, már novelláris úton módosítani készülnek

Ausztriában. A módosítás ügyében anketet hív össze a miniszterium, miután már előzőleg írásbeli szakvéleményeket szerzett be.

A leipzig-i Ortskrankenkasse — Németország legnagyobb betegsegélyező pénztára — módosította alapszabályait s ennek keretében lényegesen kiterjesztette a segélyeket. A kiterjesztett segélyezések s az orvosi egyezség folytán 135.000 márkával emelkedett orvosi költségek fedezése céljából a járulékok $3\frac{1}{2}\%$ -ról 4% -ra emeltettek. A felemelt segélyek a következők:

A táppénz az átlagos napibér 50 százalékáról 55 százalékára emeltetett s tíz napibérosztályban napi 85 pfennigtől 275 márkáig terjed. Terhes nők ezentúl terhességük utolsó két hetére a táppénzzel egyenlő összeggel segélyeztetnek. Családi segélyt a tag háztartásán kívül tartózkodó családtagok is kapnak, ami által főleg a tartásba adott törvénytelen gyermekek részesülnek beteg-ellátásban.

Az alapszabálymódosítást a munkaadók ellenezték s nem is vettek részt az erre vonatkozó tárgyalásokban.

Balesetbiztosítás Amerikában. Az északamerikai Unió Wiskonsin államának törvényhozása elé javaslatot terjesztett az ez ügyben kiküldött bizottság a munkások balesetbiztosításáról. A javaslat fakultatív jellegű. Amely munkaadók a biztosításhoz nem akarnak csatlakozni, azokra tovább is a szavatossági törvény határozmányai kötelezők.

A javaslat szerint minden munkaképtelenséggel járó sérülésnél a biztosított eddigi munkabérének 65% -át kapja kártalanításul, ha a munkaképtelenség egy hétnél tovább tart. Halálos balesetnél a biztosított hozzátartozói évi keresetének négyszeresét kapják végkielégítésül. A járulékokat munkások és munkaadók közösen fedezik. Az ügyvitelt egy alakítandó biztosítási hatóság végzi.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A pestis-fertőzés kérdése.

Alig találunk a napilapokban ellentmondóbb híreket, mint aminők a jelenleg Chinában pusztító pestisről szólnak. Jönnek a legriasztóbb hírek, melyek szerint ezek pusztulnak el naponta, az európaiakat sem kiméli meg semmiféle óvórendszabály, a pestisnek az orvosok is áldozatul esnek, majd erőlyes cáfolat jelenik meg, mely szerint a vész szünőfélben van, sikerült elszigetelni, orvos egyáltalán nem halt meg stb. És amily ellentétesek a jelentések, ép oly különbözők a tudományos vélemények a betegség eredetéről és elterjedési módjairól. Évszázadok során a tapasztalat és a tudás számos más kérdés tisztázásához hozzájárult; a pestist illetőleg csődöt mondott a tudomány s csak az emberiség teljes tehetetlensége állapítható meg e rettenetes betegséggel szemben.

A pestis évszázadok óta időnként megdézsmálja az emberiséget és a fertőzött vidékek lakosainak nagyobb része esik rendszerint áldozatul. Mindamellett csak a legutolsó években tudott a tudomány ezen betegség lényegébe kissé behatolni és ezen az alapon az ellene való küzdelmet felvenni. Az utolsó évek tapasztalatai a pestis-fertőzte vidékeken igazolták *Sticker*¹⁾ felfogását, mely szerint a betegség eredetileg különböző rágcsálóknak a járványa és hogy a betegség átvitelét a rágcsálóktól az emberre vértzivó élősdiék közvetítik. Az ember az embert közvetlenül csak köhögés által veszélyezteti, de sokkal inkább teszik ezt ezek az élősdiék. A fertőzés ruha, eszközök, árúk és lakás folytán szintén feltételezi ezeknek az élősdiéknek jelenlétét. *Sticker* ennek alapján joggal kiemeli, hogy *a pestis a piszok betegsége és legveszélyesebb forrása csak a tisztátalanság és ez az oka annak, hogy Indiában 1906-ban és 1907-ben körülbelül 6 millió ember halt meg pestisben és ezek között alig volt 100 európai.*

A legelső alapvető kutatásokat *Koch* végezte, az ő tanítványa a japán *Kitasato* és vele egyidejűleg a francia *Yersin* találták meg a betegség okozóját. De még ezzel nem ismerték a fertőzés útjait, pedig ez a betegség leküzdése és megelőzése céljából a legfontosabb tényező.

E tekintetben három felfogás állt egymással szemben. Az első a

¹⁾ *Sticker*. Abhandlungen der Seuchengeschichte und Seuchenlehre. 1908.

kontagionista felfogás. Ennek értelmében az újabb fertőzés a járvány elején és tetején kiindulhat magától a betegtől, hullájától, ruházatától, lakásától, vagy mindeme dolgoktól együttvéve, úgy hogy a beteg érintése, a halottasház látogatása, a hátramaradt ingóságok átvétele az egészségre nagy veszélyekkel jár, sőt bizonyos időkben biztos halált jelent. Az infektionista felfogás ellenben, bár nem tagadta a beteg és ingóságai érintésének veszélyességét, azt tartotta, hogy általános pestis-léghő képződik, mely ellen semmiféle elzárkózás nem használ. Végül az epidemista felfogás szerint a pestismegbetegedés nem okozója, hanem következménye egy eredeti légkörváltozásnak, légromlásnak; az embertől emberre való fertőzés csak szinleges, a megbetegedett mindig csak áldozata az epidemikus konstitúciónak.

Mindezekkel szemben ma azt kell mondanunk, hogy *élősdiek nélkül nincs pestis!*

A járvány eredetét is ismerjük némileg. Minden valószínűség szerint az ázsiai síkságok mormotái szenvedtek először ezen betegségben és ezekhez csatlakoztak a patkányok és egerek. Amint a patkányok pestisben megbetegednek, elveszítik rendes félelmüket az emberektől, behatolnak és elhullanak a lakásokban és fertőzik az embereket, kik hozzájuk nyulnak vagy hátrahagyják a betegség csiráit a padlón, ágyakon, edényeken, élelmiszereken stb. Minden patkányon találunk vérszopó élősdit — bolhát, tetűt, poloskát, stb. — mely a vérrel magába szívja a pestis csiráit. Ha a patkány megdöglik, akkor az élősdit kivándorol, új gazdát — embert vagy állatot — keresve magának. Ép úgy hangyák és más rovarok a pestises patkányhullák rágása folytán terjeszthetik a bajt.

A pestis tehát óriási mértékben csak ott fejlődik, hol sok a bolha és hasonló élősdit. Piszok élősdiek nélkül nem terjeszti a pestist. A pestis behurcolása ruha és ágyneműek vagy árúk által is a legnagyobb valószínűséggel csak akkor történik, ha ezen tárgyakon pestises élősdiek vannak.

A legborzasztóbb pestisjárvány Sticker szerint akkor fejlődik, ha a pestis csirája patkányokkal telített talajba kerül, melyet az emberi lakástól elzárni nem lehet. A patkányok bolháinak szaporodásával óriásivá növekszik a járvány.

A patkányok kiirtása tekintetében, sajnos, még nagyon keveset tudunk tenni és bolhák és hasonló élősdiek ellen sem ismerünk tulajdonképpen más óvszert, mint a legszigorúbb tisztaságot. Mindezeket összegezve tehát a pestist a piszok megbetegedésének kell tekintenünk és a pestises fertőzés ellen egyelőre más óvszert nem ismerünk, mint a legszélsőbbig vitt tisztaságot. Erre azonban az embereket nevelni kell és ezt a nevelést már a gyermekkorban kell megkezdeni.

A gyári helyiségek levegője képezi újabban iparegészségügyi vizsgálatok tárgyát. Tudvalevőleg különösen okot adtak erre Angliában a Lancashire-i szövőgyári munkások panaszai a szövőtermek fullasztóan nedves levegője ellen. A vizsgálat megállapította, hogy a levegő rosszabodása a munkatermekben kevésbé a szénadtartalomra, mint a túl magas hőfokra és nedvességi fokra vezethető vissza. A levegő szénadtartalma természetesen ezekkel a tényezőkkel meglehetősen szoros viszonyban áll és így egy munkaterem levegőjének szénadtartalmából következtethetünk az illető levegő minőségére, illetőleg hygienikus vagy nem hygienikus voltára. Az angol vizsgáló bizottság már károsnak mondja a levegő $\frac{9}{10000}$ szénadtartalmát, míg francia iparhygienikusok a francia szövőgyárakban való vizsgálatok alapján egész $\frac{10}{10000}$ -ig mennek. A levegőnek szénadtartalma a szabadban sohasem haladja meg a $\frac{4}{10000}$, zárt munkahelyiségben jó szellőztetés mellett $\frac{5}{10000}$, egészen $\frac{8}{10000}$ -ig; rossz szellőztetés mellett rendszeren $\frac{10}{10000}$. A nagy gyárak munkatermeiben azonban a szénadtartalom sokkal nagyobb $\frac{50}{10000}$, egészen $\frac{60}{10000}$. A szénadtartalm meghatározások Anglia vászon- és gyapotgyáraiban már régebb idő óta történnek.

Boulin francia iparfelügyelő vizsgálatai szerint a levegő szénadtartalma bizonyos telítettségi fokot nem haladhat meg. A szél és a külső és belső levegő hőmérsékkülönbsége jelentékenyen befolyásolja a szénadtartalmat, mert erős

szélnél és nagy hidegnél a belső és külső légcseré sokkal élénkebb, mint meleg, csendes időjárásnál.

A fentemlített angol bizottság a rossz levegő ellen a következőt ajánlja: 1. Minden műhelyben, melyben a levegő nedvessége nagyfokú a hőmérséknek bizonyos meghatározott hőfokot meghaladnia nem szabad. 2. A hőmérsék emelkedésének megakadályozására gondoskodni kell jó szellőztetésről és kikerülni minden újabb hőemelkedést. 3. A levegőnek gyakran elkerülhetlen magasabb nedvességi foka magában véve nem ártalmas, ha gondoskodunk kellő légcseréről. 4. A levegő szénvartartalma csak annyiban fontos, amennyiben meghatározása a szellőztető készülékek működésének legalkalmasabb mérője.

Táplálkozás a vidéken. E tárggyal foglalkozott február havi ülésében a németországi mezőgazdasági tanács. A tanács előadója, dr. Herz szerint a táplálkozás a vidéken általában javult. Így általánosságban több húst fogyasztanak, mint azelőtt, minthogy engedni kellett a cselédség ebbeli kívánalmának; a kiscsordák izlése is ezen irányban módosul, mi egészségügyi szempontból némileg aggályosnak mondható. A tejgazdaságok ellen felmerült panaszokat alaptalannak találta és hangoztatta, hogy a serdülő ifjúság alkoholfogyasztását tejjel kellene helyettesíteni, mert az alkoholfogyasztás alkalmatlan és elégtelen táplálékkal kapcsolatban legfőbb okozója a népegészség és avéderőképeség hanyatlásának. A tej és tejtermékeket, mint a legolcsóbb fehérjeforrásokat sokkal jobban méltatják a városokban, mint falun. Orvosoknak és népbárátoknak, jóléti, mezőgazdasági és más közhasznú egyesületeknek feladata volna felvilágosítás és példaadás által a népben a helyes táplálkozás iránti érzéket felkelteni és a népet izletes, változatos, egészséges és mégis olcsó táplálkozásra szoktatni.

Városi iskolai fogklinika nyílik meg Nürnbergben a legközelebbi napokban. A klinikát fogorvos vezeti, kinek egy segédorvos és a kellő szolgálat személyzet segítkezik. A fogorvosok kötelesek egész erejüket a városi szolgálatnak szentelni, tehát magángyakorlatot folytatniok tilos.

A fogklinikán a népiskolák fogbeteg gyermekei nyernek kezelést, de csak a szülők kifejezett kívánságára. A kezelés áll a szájüreg és a fogazat megvizsgálásából, a fogak tisztításából, töméséből és eltávolításából. A kezelést az iskolai fogklinikán megelőzi az általános iskolaorvosi vizsgálat, amely a rendes időközű kötelező orvosi vizsgálatokkal együtt eszközölhető. Fogklinikai kezelés ezen előzetes vizsgálat nélkül csak akkor lehetséges, ha erre különös sürgős ok forog fenn és az illető osztályfőnök azt indítványozza. A megvizsgált gyermekek iskolaorvosi leletét a tanítók a szülőkkel közlik és egyúttal kérdést intéznek hozzájuk, kívánják-e a fogklinikai kezelést. A klinika működéséről pontos feljegyzések vezetendők és minden év végén jelentésben közölteendők. Kiderítették, hogy Nürnbergben évente körülbelül 15.000 gyermek szorul fogklinikai kezelésre.

Anyá- és csecsemő-védelmi birodalmi intézet Ausztriában. Az osztrák császár jubileuma alkalmával gyűjtött ifjúsági pénzalap egy részét anyá- és csecsemő-védelmi mintaintézet felállítására fordítják, mely intézet még ez év folyamán Bécsben meg is nyílik. Az intézet első sorban tanintézet lesz, de jóléti intézményeket is foglal magában. A tanintézet hivatásos gyermekápolónőket fog kiképezni. Azonkívül a csecsemőgondozás tárgyában továbbképző tanfolyamokat létesít iskolázott ápolónők, szülésznők és orvosok részére. A fiatal anyák számára alapítandó anyák iskolája és anyák tanácsadója arra lesznek hivatva, hogy az észszerű csecsemőápolás ismereteit a legtávolabbi körökbe is elvigyék. A jóléti intézmények magukba foglalnak bölcsődét egész kis gyermekek számára és egy menhelyet, amelyben hajléktalan anyák gyermekeikkel felvételt találnak. Tervbe van véve mindazonkívül ápolóintézet beteg csecsemők részére, amelybe jómódú szülők gyermekei is felvehetők.

Népegészségügyi muzeum nyílik meg még ez év folyamán Kölnben. A muzeum első sorban foglalkozni fog az úgynevezett városhygiénével, azonkívül a közegészségügy minden haladásával pl. fertőző betegségek leküzdése, nyilvános fürdők és gyógyintézetek felszerelésével stb. A muzeum azonban az egyéni hygiénével is foglalkozni kíván amennyiben népszerűsíteni akarja a betegségek okainak és azok megelőzésének tanát. Köln város közigazgatása e célra egyesület alakítását tervezi. Az egyesület célja volna a városnak a muzeum fejlesztésében segítségére lenni és a muzeum látogatásának minden néposztályban propagandát csinálni.

Ólommérgezések angol festősegédeknel. A Home Secretary kezdeményezésére az angol festősegédeket ólommérgezés tekintetében, különösen pedig

az építési festőmunkások és a kocsifényezőket két bizottság fogja megvizsgálni. Ezen bizottságok tagjai a festőipar munkaadó- és munkásszövetségeinek elnökei, továbbá az államvasutak, a közuti vasutak és a kocsiparszervezetek képviselői. Egy már korábban kiküldött ólommérgezési albizottság (Departemental committee) már tavaly is foglalkozott az ólomzománcz kérdésével. Már akkor kijelentette Sir Edward Thorpe, hogy az ólommérgezés csak akkor fog megszűnni, ha az ólom a fazekasiparból teljesen el fog tűnni. Mert az ólompor a munkás lehelével vegyül és az egész bőrfelületen át is behatol a szervezetbe. Ez ellen pedig semmiféle rendszabály nem segít. 1910. évben a nagybritanniai fazekasiparban 78 ólommérgezés (az előző évben 58) fordult elő. Ezek közül 11 (az előző évben 5) halállal végződött. Különösen veszélyes az ólom alkalmazása a kocsifényezésnél, ahol 70 megbetegedést (az előző évben 95) jelentettek be hivatalosan és 6 (ugyanannyi az előző évben) volt halálos kimenetelű. Az összes ólommérgezések száma gyárakban és műhelyekben 1910-ben 506 (1909-ben 553) tett ki; ezek közül 38 (30) halállal végződött. Sokkal rosszabbak a viszonyok a szobafestőknél és építőlakatosoknál, kik műhelyen kívül dolgoznak. Bár ezeknél az ellenőrzés rendkívül nehéz, mégis 232 (241) ólommérgezést állapítottak meg, melyek közül 35 (47) halállal végződött. Hogy mily nehéz ezen ipari mérgezések kifürkészése, erről a legutolsó hivatalos jelentések tanuskodnak. Ezek szerint az ólommérgezésre gyanus munkásokat a munkaadók tetszésszerinti ürügy alatt elbocsátják, úgy hogy az ólommérgezés veszélyének valódi kiterjedése a hatóságok előtt teljesen ismeretlen.

MUNKAVISZONY.

Nyolcórás záróóra Budapesten.

Március hó 10-én a budapesti városházán Déry Ferenc tanácsos elnöklété alatt a nyolcórás záróóra ügyében nagy értekezlet volt, amelyen 18 kereskedelmi testület és egyesület képviseltette magát. Képviselve voltak úgy a munkaadók, mint az alkalmazottak egyesületei. Öröndetes jelenség, hogy ezeknek képviselői teljes egyértelműséggel nyilatkoztak meg a nyolcórás záróóra mellett. A Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete nevében Taubner Vilmos szólalt fel. Kifejtette, hogy a nyolcórás záróóra közös érdekük a kereskedőknek és az alkalmazottaknak. Kuncz József, a fővárosi kereskedők egyesületének képviselője kijelentette, hogy hozzájárul a nyolcórás záróórához, bár aggályai vannak az iránt, hogy törvény és büntetőjogi szankció nélkül keresztül vihető lesz-e társadalmi akció útján ez az újítás. Vágó József a fűszer-, vegyes- és kiskereskedők országos egyesülete részéről örömmel fogadta a javaslatot, de az élelmiszer-árusok számára egy órai különbséget kért, a kilencórás zárás megtartását javasolta ezek számára. Kifejezte az általa képviselt egyesület ama kívánságát, hogy a fűszer- és élelmiszerkereskedőkre vonatkozólag egységes vasárnapi munkaszünet állapíttassék meg. Holzer Sándor azt az óhaját fejezte ki, hogy a záróóra megállapítása alól a szombati nap kivétel legyen. Dr. Kraemer fővárosi bizottsági tag más véleményen volt, mint az értekezlet összesége. Véleménye szerint a záróórát egységesen nem is lehet megállapítani, mert szükséges, hogy december 1-től karácsony napjáig, azonkívül a leltározás idején és a főváros némely vidékén, így a Rákóczi-úton és környékén állandóan 9 óráig legyenek nyitva az üzletek. Bosnyák Izsó a Kereskedők Egyesülete nevében bejelentette, hogy az egyesület tagjai két nap előtt tartott taggyűlésben elhatározták, hogy március 15-től kezdve üzleteiket nyolc órakor zárják. Még azt az óhaját is fejezte ki, hogy tilos legyen az üzleteket reggel nyolc óra előtt nyitni. Kriszhaber Leó, a Kereskedelmi Csarnok képviselője az osztatlan munkaidő érdekében emelt szót. Pfeiffer Sándor, a Magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete részéről kifejtette, hogy az egész akciónak komoly eredménye előbb nem lesz, míg törvény nem szabályozza ezt a kérdést. Figyelmébe ajánlotta az értekezletnek, hogy szombaton nincs szükség kivételre a záróóra tekintetében. Az irodai alkalmazottakra is vonatkozik e kérdés. Kívánatos, hogy azok is fejezzék be munkájukat este 8 órakor. Dr. Szende Pál, az OMKE.

főtitkára szerint a társadalmi mozgalomnál biztosabb és rövidebb út a kérdés törvényes rendezése. Fel kell a minisztert arról világosítani, hogy ebben a kérdésben munkaadók és alkalmazottak teljes egyetértésben vannak és akkor kétségtelen, hogy a kereskedelmi kormány törvényben fogja szabályozni a kérdést. A törvény legalább Budapestre vonatkozólag mondja ki az egységes záróórát, vagy ruházza fel a főváros törvényhatóságát ebben a kérdésben szabályrendeleti joggal. Déri Ferenc tanácsos felszólalása után az értekezlet egyhangúlag határozati javaslatot fogadott el, melyben az értekezlet tagjai az őket megbízó testületek nevében is, hozzájárulnak ahhoz, hogy Budapesten az üzletek általában legkésőbb nyolc órakor bezárassanak s ennek a megállapodásnak keresztülviteléhez úgy a maguk, mint az őket megbízó testületek nevében is a legteljesebb támogatást helyezik kilátásba. Kivételt képeznek csupán a fűszerkereskedések, amelyek hétköznapon 1/29 órakor, szombaton pedig 9 órakor zárhatók. A munkaadó-testületek körlevélben fogják tagjaikat felszólítani a nyolcórás záróidő pontos betartására, azzal a figyelmeztetéssel, hogy a záróra pontos betartásáért a főváros részéről összehívott értekezleten erkölcsi kötelezettséget vállaltak a küldöttek. A munkaadó-testületek segíteni fognak a záróra betartására vonatkozó aláírások összegyűjtésében.

Az értekezlet felkéri a polgármestert annak a megengedésére, hogy az aláírások összegyűjtése körül a kerületi előljárásságok kézbesítői is igénybevehetők legyenek. Az értekezlet felkéri a fővárosi törvényhatósági bizottsági tagok kerületi értekezleteit, hogy a kereskedőknek a mozgalom, illetve megállapodás céljára való megnyerése érdekében a maguk részéről szintén legyenek szívesek az akciót támogatni. Az értekezlet felkéri továbbá a főváros tanácsát, szíveskedjék a törvényhatósági bizottság közgyűléséhez előterjesztést tenni az iránt, hogy a közgyűlés írjon fel a kereskedelemügyi miniszterhez és kérje a nyolcórás záróidőnek, illetőleg a kereskedelmi és irodai alkalmazottak munkaidejének a törvényhozás útján való rendezését, akár olyképen, hogy a rendezést a megalkotandó törvény valósítsa meg, akár pedig olyan módon, hogy a törvény hatalmazza fel a székesfőváros törvényhatóságát a kérdésnek szabályrendelet útján való rendezésére.

Végül az érdekelt egyesületek képviselőiből végrehajtó-bizottság alakított, mely a további munkálatok elvégzését magára vállalta.

Tehát megvolt az anket a nyolcórás záróra ügyében és megvan a végrehajtó-bizottság is. Hogy mikorra lesz meg a nyolcórás záróra, a múlt tapasztalatai után még igen kétséges.

Kétségtelen annyi, hogy ez a kérdés hatósági beavatkozás nélkül gyökeresen nem lesz megoldható. Kétségtelen az is, hogy sürgősen és gyökeresen kell megoldani. A nyolcórás záróra anyagi érdekeket nem sért, különösen akkor nem, ha törvény útján általánosan lesz érvényesíthető. Az alkalmazottaknak pedig fontos társadalmi és közegészségügyi érdekük, hogy a záróra megállapítása által számukra a pihenésnek valamivel nagyobb mértéke biztosíttassék.

És miután oly kevés szociális kérdés van, mely nagy társadalmi rétegek heves ellenállása nélkül, nehéz társadalmi küzdelmek nélkül megoldható, érdeke volna éppen az uralkodó társadalmi rétegnek, hogy ezt a keveset minél sürgősebben és minél gyökeresebben oldja meg.

Jogászpincérek. Egy élelmes balatonmelléki vendéglősné felajánlotta a budapesti egyetem nyomorgó diákjainak, hogy a nyári szünet alatt üzletében havi 200 korona fizetésért vállaljanak pincéri állást és keressék meg így tandíjukat és legsürgősebb szükségleteik költségeit. A diákok tömegesen jelentkeztek. A jogi fakultás dékánja azonban kifogásolta ezt az eljárást és felfogásának indokolását, esetleg megtorló intézkedések alkalmazását helyezte kilátásba.

A dékánnak nincs igaza. A tudomány nem lehet kiváltsága a vagyonosnak. Hogy a szegény diák pedig nálunk mily életviszonyok között él, milyen munkaviszonyok mellett dolgozik, tanítóskodik, arról mindenki tud, aki csak tudni akarja. Milyen

az építési festőmunkások és a kocsifényezőket két bizottság fogja megvizsgálni. Ezen bizottságok tagjai a festőipar munkaadó- és munkásszövetségeinek elnökei, továbbá az államvasutak, a közúti vasutak és a kocsiiparszervezetek képviselői. Egy már korábban kiküldött ólommérgezési albizottság (Departemental committee) már tavaly is foglalkozott az ólomzománcz kérdésével. Már akkor kijelentette Sir Edward Thorpe, hogy az ólommérgezés csak akkor fog megszűnni, ha az ólom a fazekasiparból teljesen el fog tűnni. Mert az ólompor a munkás lehelével vegyül és az egész bőrfelületen át is behatol a szervezetbe. Ez ellen pedig semmiféle rendszabály nem segít. 1910. évben a nagybritanniai fazekasiparban 78 ólommérgezés (az előző évben 58) fordult elő. Ezek közül 11 (az előző évben 5) halállal végződött. Különösen veszélyes az ólom alkalmazása a kocsifényezésnél, ahol 70 megbetegedést (az előző évben 95) jelentettek be hivatalosan és 6 (ugyanannyi az előző évben) volt halálos kimenetelű. Az összes ólommérgezések száma gyárakban és műhelyekben 1910-ben 506 (1909-ben 553) tett ki; ezek közül 38 (30) halállal végződött. Sokkal rosszabbak a viszonyok a szobafestőknél és építőlakatosoknál, kik műhelyen kívül dolgoznak. Bár ezeknél az ellenőrzés rendkívül nehéz, mégis 232 (241) ólommérgezést állapítottak meg, melyek közül 35 (47) halállal végződött. Hogy mily nehéz ezen ipari mérgezések kifürkészése, erről a legutolsó hivatalos jelentések tanuskodnak. Ezek szerint az ólommérgezésre gyanus munkásokat a munkaadók tetszésszerűen ürügy alatt elbocsátják, úgy hogy az ólommérgezés veszélyének valódi kiterjedése a hatóságok előtt teljesen ismeretlen.

MUNKAVISZONY.

Nyolcórás záróóra Budapesten.

Március hó 10-én a budapesti városházán Déry Ferenc tanácsos elnöklete alatt a nyolcórás záróóra ügyében nagy értekezlet volt, amelyen 18 kereskedelmi testület és egyesület képviseltette magát. Képviselve voltak úgy a munkaadók, mint az alkalmazottak egyesületei. Örvendetes jelenség, hogy ezeknek képviselői teljes egyértelműséggel nyilatkoztak meg a nyolcórás záróóra mellett. A Kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete nevében Taubner Vilmos szólalt fel. Kifejtette, hogy a nyolcórás záróóra közös érdekük a kereskedőknek és az alkalmazottaknak. Kuncz József, a fővárosi kereskedők egyesületének képviselője kijelentette, hogy hozzájárul a nyolcórás záróórához, bár aggályai vannak az iránt, hogy törvény és büntetőjogi szankció nélkül keresztül vihető lesz-e társadalmi akció útján ez az újítás. Vágó József a fűszer-, vegyes- és kiskereskedők országos egyesülete részéről örömmel fogadta a javaslatot, de az élelmiszer-árusok számára egy órai különbséget kért, a kilencórás zárás megtartását javasolta ezek számára. Kifejezte az általa képviselt egyesület ama kívánságát, hogy a fűszer- és élelmiszerkereskedőkre vonatkozólag egységes vasárnapi munkaszünet állapíttassék meg. Holzer Sándor azt az óhaját fejezte ki, hogy a záróóra megállapítása alól a szombati nap kivétel legyen. Dr. Kraemer fővárosi bizottsági tag más véleményen volt, mint az értekezlet összesége. Véleménye szerint a zárórát egységesen nem is lehet megállapítani, mert szükséges, hogy december 1-től karácsony napjáig, azonkívül a leltározás idején és a főváros némely vidékén, így a Rákóczi-úton és környékén állandóan 9 óráig legyenek nyitva az üzletek. Bosnyák Izsó a Kereskedők Egyesülete nevében bejelentette, hogy az egyesület tagjai két nap előtt tartott taggyűlésben elhatározták, hogy március 15-től kezdve üzleteiket nyolc órakor zárják. Még azt az óhaját is fejezte ki, hogy tilos legyen az üzleteket reggel nyolc óra előtt nyitni. Kriszhaber Leó, a Kereskedelmi Csarnok képviselője az osztatlan munkaidő érdekében emelt szót. Pfeiffer Sándor, a Magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak országos egyesülete részéről kifejtette, hogy az egész akciónak komoly eredménye előbb nem lesz, míg törvény nem szabályozza ezt a kérdést. Figyelmébe ajánlotta az értekezletnek, hogy szombaton nincs szükség kivételre a záróóra tekintetében. Az irodai alkalmazottakra is vonatkozik e kérdés. Kivánatos, hogy azok is fejezzék be munkájukat este 8 órakor. Dr. Szende Pál, az OMKE.

főtitkára szerint a társadalmi mozgalomnál biztosabb és rövidebb út a kérdés törvényes rendezése. Fel kell a minisztert arról világosítani, hogy ebben a kérdésben munkaadók és alkalmazottak teljes egyetértésben vannak és akkor kétségtelen, hogy a kereskedelmi kormány törvényben fogja szabályozni a kérdést. A törvény legalább Budapestre vonatkozólag mondja ki az egységes záróórát, vagy ruházza fel a főváros törvényhatóságát ebben a kérdésben szabályrendeleti joggal. Déri Ferenc tanácsos felszólalása után az értekezlet egyhangúlag határozati javaslatot fogadott el, melyben az értekezlet tagjai az őket megbízó testületek nevében is, hozzájárulnak ahhoz, hogy Budapesten az üzletek általában legkésőbb nyolc órakor bezárassanak s ennek a megállapodásnak keresztülviteléhez úgy a maguk, mint az őket megbízó testületek nevében is a legteljesebb támogatást helyezik kilátásba. Kivételt képeznek csupán a fűszerkereskedések, amelyek hétköznapon $1\frac{1}{2}$ órakor, szombaton pedig 9 órakor zárhatók. A munkaadó-testületek körlevélben fogják tagjaikat felszólítani a nyolcórás záróidő pontos betartására, azzal a figyelmeztetéssel, hogy a záróóra pontos betartásáért a főváros részéről összehívott értekezleten erkölcsi kötelezettséget vállaltak a küldöttek. A munkaadó-testületek segíteni fognak a záróóra betartására vonatkozó aláírások összegyűjtésében.

Az értekezlet felkéri a polgármestert annak a megengedésére, hogy az aláírások összegyűjtése körül a kerületi előjáróságok kézbesítői is igénybevehetők legyenek. Az értekezlet felkéri a fővárosi törvényhatósági bizottsági tagok kerületi értekezleteit, hogy a kereskedőknek a mozgalom, illetve megállapodás céljára való megnyerése érdekében a maguk részéről szintén legyenek szivesek az akciót támogatni. Az értekezlet felkéri továbbá a főváros tanácsát, sziveskedjék a törvényhatósági bizottság közgyűléséhez előterjesztést tenni az iránt, hogy a közgyűlés irjon fel a kereskedelemügyi miniszterhez és kérje a nyolcórás záróidőnek, illetőleg a kereskedelmi és irodai alkalmazottak munkaidejének a törvényhozás útján való rendezését, akár olyképen, hogy a rendezést a megalkotandó törvény valósítsa meg, akár pedig olyan módon, hogy a törvény hatalmazza fel a székesfőváros törvényhatóságát a kérdésnek szabályrendelet útján való rendezésére.

Végül az érdekelt egyesületek képviselőiből végrehajtó-bizottság alakított, mely a további munkálatok elvégzését magára vállalta.

Tehát megvolt az anket a nyolcórás záróóra ügyében és megvan a végrehajtó-bizottság is. Hogy mikorra lesz meg a nyolcórás záróóra, a múlt tapasztalatai után még igen kétséges.

Kétségtelen annyi, hogy ez a kérdés hatósági beavatkozás nélkül gyökeresen nem lesz megoldható. Kétségtelen az is, hogy sürgősen és gyökeresen kell megoldani. A nyolcórás záróóra anyagi érdekeket nem sért, különösen akkor nem, ha törvény útján általánosan lesz érvényesíthető. Az alkalmazottaknak pedig fontos társadalmi és közegészségügyi érdekük, hogy a záróóra megállapítása által számukra a pihenésnek valamivel nagyobb mértéke biztosíttassék.

És miután oly kevés szociális kérdés van, mely nagy társadalmi rétegek heves ellenállása nélkül, nehéz társadalmi küzdelmek nélkül megoldható, érdeke volna éppen az uralkodó társadalmi rétegnek, hogy ezt a keveset minél sürgősebben és minél gyökeresebben oldja meg.

Jogászpincérek. Egy élelmes balatonmelléki vendéglősné felajánlotta a budapesti egyetem nyomorgó diákjainak, hogy a nyári szünet alatt üzletében havi 200 korona fizetésért vállaljanak pincéri állást és keressék meg így tandíjukat és legsürgősebb szükségleteik költségeit. A diákok tömegesen jelentkeztek. A jogi fakultás dékánja azonban kifogásolta ezt az eljárást és felfogásának indokolását, esetleg megtorló intézkedések alkalmazását helyezte kilátásba.

A dékánnak nincs igaza. A tudomány nem lehet kiváltsága a vagyonosnak. Hogy a szegény diák pedig nálunk mily életviszonyok között él, milyen munkaviszonyok mellett dolgozik, tanítoskodik, arról mindenki tud, aki csak tudni akarja. Milyen

bérért házitanítóskodik vagy irnokoskodik az a szegény diák, mit eszik az a szegény diák és hogyan lakik! Mily megalázó bánásmódban van gyakran része ennek a szellemi proletárnak, mily inszINUÁCIÓKNAK kell eleget tennie! Minden pincér, minden ipari munkás önérzetével össze nem egyeztethetőnek tartaná, amit ilyen szegény diáknak mint házi tanítónak vásott kölykektől, vagy azoknak lelkiületükben és értelmi nivójukban még alantasabb és vásottabb szüleitől el kell szenvednie. Kevesebb bérért, mint a mennyit az a vendéglősné fizetne.

A tisztí kardbojtot is emlegette a nagytudományú dékán. Igaza van az ő szempontjából. Értjük elszörnyűködését. De tisztelettel ajánlunk egy meggondolást. Nem hiszi, hogy sok-sok őrmesternek, kadéknak, sőt tisztnek gonosz, értelmileg és érzelmileg szegény följobbvalóktól el kell szenvednie szekaturát, megaláztatást, kínzást — és nem szabad visszavágni, mert borzasztó nagy úr a feljobbvaló és nagy úr — a kenyér, melyet a hivatás ad. Nem gondolja, hogy ezek között az urak között akadhat olyan, ki gyakran megirigyelné még azt az — uram bocsáss — pincért is, ki ilyenkor sarkon fordulhat és ott hagyhatja a munkaadót, máshol kereshet magának ekzisztenciát.

Sőt szervezkedhetik és bojkottálhatja a gazdát is, a vendéget is, ki meg nem becsüli munkáját.

A magyar pincérek szervezete követeli most a borra való eltörlését és tisztességes munkabér fizetését és végre is ki fogja vinni e követelések teljesítését.

A munka becsületéről nálunk, úgy látszik, még egy kissé zavarosak a fogalmak. Vagy nemcsak nálunk. Másutt is.

A gazdai hatalom. Egy községi választás alkalmával megtagadták több iparossegéd felvételét a választói névjegyzékbe, azzal az indokolással, hogy az 1886: XXII. t.-cikk alapján kereskedő- és iparossegédek választók nem lehetnek, mert gazdai hatalom alatt állanak. Aki első osztályú kereseti adón kívül egyéb adót nem fizet, csak abban az esetben lehet községi választó, ha gazdai hatalom alatt nem áll. A közigazgatási bíróság ezt a lehetetlen álláspontot természetesen nem tette a magáévá.

Kimondta, hogy igaz ugyan az, hogy a kereskedő- és iparossegéd a főnökkel szemben szolgálati viszonyban áll, de a szolgálati viszonyban állás és a gazdai hatalom alatt állás nem azonos fogalom. Gazdai hatalomról csak azoknál van szó, hol a személyes függés a túlnyomó, úgyannya, hogy a szolgálatadó részéről rendszerint a házi fegyelem gyakorlására is jogosít. Ez pedig a kereskedő- és iparossegédekénél hiányzik. Ezért az országgyűlési képviselőválasztás jogosultságát megállapító 1874: XXXIII. t.-c. is csak a kereskedő- és iparostanoncokat említi gazdai hatalom alatt levőkként, ellenben a segédeket már nem.

Természetesnek találjuk ezt a döntést, kevésbé természetes az, hogy szükség volt rá. És furcsának tartjuk, hogy a közigazgatási bíróság a testi fenyegetésre való jogot hozza fel oly kriteriumként, mely döntő jelentőségű. Korunk felfogásával nincs éppen összhangban ez a kriterium. Szerencsésebb fogalmazást is találhatott volna ez a döntés.

A német birodalom szociálpolitikájáról a belügyi államtitkár a következőket mondotta a birodalmi gyűlésen: 1909-ben a szociálpolitikai kiadások összege kerek 810 millió korona volt. Ebből a munkaadókra 415, a munkásokra 343 és a birodalomra 51 millió esik. Ha az új munkásbiztosítási javaslat és a magántisztviselőkre vonatkozó javaslat törvénynyé válik, egy milliárdon felül fog emelkedni a szociálpolitikai kiadások összege. A birodalmi gyűlés szociálpolitikai munkája sem volt meddő. Tárgyalás alatt vannak: a munkásbiztosítási javaslat, az ipartörvény novellája, az otthoni munkásokra és a munkakamarákra vonatkozó törvény. Hogy a szövetségtanács ma már nem bocsát ki annyi rendeletet és szabályzatot, mint régebben, annak nem a szociálpolitikai érzéketlenség az oka, hanem az, hogy a régebben kiadott rendeletekkel mindinkább nagyobb területek szabályoztattak. Az sem tudható be a kormány figyelmetlenségének, hogy a kollektív-szerződések ügyét nem szabályozta. A kollektív-szerződések nincsenek tiltva, perelhetők is, ha a szerződő feleknek megvan a jogképességük. Ez azonban egyelőre hiányzik és ezért ítéletileg nem is hajthatók végre. Ezen okokból tért ki a kormány a kollektív-szerződések törvényes rendezése elől s úgy hiszi, hogy az érdekelt felek érdekében is így járt el helyesen.

A munkakamarákról szóló német törvényjavaslaton a bizottsági tárgyalás folyamán fontosabb változtatásokat eszközöltek. A törvény hatásköre alá vonták a vasutak műhelyeit és a velük kapcsolatos gyárüzemeket is. A munka-

kamarákat a szövetségtanács határozata alapján létesítik, nem az országos központi hatóság határozata alapján, amint eredetileg tervezve volt. A kamarák minimális taglétszáma 20. A cselekvő választóképeség alsó korhatára a betöltött 21 év, a választhatóság alsó korhatára a 25. életév. A választhatóságnak az is előfeltétele, hogy az illető iparágak egyikéhez tartozzék, amelyek a munkakamarában képviselve vannak. A bizottság határozata szerint oly személyek is lehetnek tagjai a kamarának, kik legalább három éven át dolgoztak az illető iparban akár mint munkaadók, akár mint munkások. *Munkaadó* tagnak az is választható, aki legalább egy éven át elnöke vagy alkalmazottja volt a munkaadók ipari szervezetének. De az ilyen az iparhoz csak a bizottság értelmezése szerint tartozó személyek száma nem lehet több, mint egy negyede a kamara tagjainak. A kormány javaslata szerint a kamara ülései nem lettek volna nyilvánosak, a bizottság a nyílt ülések mellett döntött.

Birodalmi egyeztető hivatal felállítását sürgette a berlini Gesellschaft für Soziale Reform ülésén Berlepsch báró sz. k. miniszter. A diszkusszióban résztvettek Goldschmidt berlini városi képviselő, a Hirsch Duncker'féle szakszervezetek elnöke, aztán Bernhard mérnök, a berlini ipari bírósági ülnökök egyesületének elnöke és Kruse mázolómester, egy nagy munkaadó szövetség elnöke. Mindannyian elfogadták Berlepsch érvelését, hogy amint az a közelmúltban az építőipari nagy küzdelemnél is kitűnt, az egyeztető hivatalnak, az állam beavatkozásának, áldásos hatása lesz a bérharcok elintézésére. Ha a szociális kérdést nem is fogja megoldani, hathatósan fog közreműködni abban, hogy a szociális béke ok nélkül meg ne zavartassék, hogy a bérharcok lefolyása simább legyen, s oly nagy áldozatokat egy érdekeltség részéről sem követeljenek.

Az élelmiszerek árának emelkedése Olaszországban. Az olasz munkaügyi hivatal tanulságos statisztikát közöl az élelmiszerek árának ingadozásáról. Forrásai e statisztikának a városok és kereskedelmi kamarák által kiadott hivatalos árlisták, a fogyasztási szövetkezetek és más egyesületek árjegyzékei és jelentései. A buza kenyér ára Milanóban 1906-ban 33'6 fillér volt, 1907-ben 33'6 1908-ban 33'6—36, 1909-ben 36—38 fillér volt. Velenczében 1906-ban 33'4—36, 1907-ben 36—38, 1908-ban 38'7—45'6, 1909-ben 48 fillér volt. A disznóhús ára csonttal együtt 1906-ban Milanóban 1'53—1'56 korona 1907-ben 1'68—1'92 korona 1908-ban 2'11—2'30 korona volt. Torinóban 1906-ban 1'44 1907-ben 1'44—1'92 1908-ban 2'01—2'02, 1909-ben 1'02—2'01 korona volt. A szalonna ára Milanóban 1906-ban 1'33—1'63 korona, 1907-ben 1'47—1'92 1908-ban 1'92—1'82, 1909-ben 1'82—1'92 korona volt. A legfeltűnőbb a drágulás az 1907-ik évről az 1909-ik évre volt.

Olaszország munkásszervezetei 1909-ben. Az olasz munkaügyi hivatal megállapítása szerint 1909. december 31-én 104 *munkakamara* létezett (1908-ban 98). A kamaráknak 4.169 (3.834) osztálya és 503.991 (501.220) tagja volt. A kamarák közül volt

1908-ban	1909-ben
29-nek	35-nek saját munkaközvetítője,
57-nek	61-nek saját jogi tanácsadója,
35-nek	28-nak saját orvosa,
21-nek	17-nek iskolája,
42-nek	40-nek könyvtára.

A kamarák összbevétele 540.570 L. volt (1908-ban 502.478), a kiadások végösszege 500.456 volt (1908-ban 481.966). A községek által segélyezett kamarák száma 36-ról 43-ra ment fel, a községi segélyek összege 85.000-ról 93.600 L.-re.

A *szakszervezetek* száma 1910. elején ugyanannyi volt, mint az előző évben. 23 szakszövetségben 2.395 helyi csoport tömörült (1908-ban 2.141). A tagok száma 167.256 volt a múlt évi 175.836-tal szemben. Figyelemreméltó a tagszaporulat a fémmunkásoknál, 8.000-ról 11.380-ra és a litografusoknál 954-ről 1.340-re. A sütők-nél, az állami munkásoknál és a vendéglőkben alkalmazottaknál ellenben erős visszaesés mutatható ki, melynek eredete azonban valószínűleg az, hogy az adatgyűjtés most pontosabban ellenőriztetett. A szakszervezetek bevétele 612.790 (1908-ban 576.671) és a kiadás 561.630 L. volt, 1900-ban 552.661.

A mezőgazdasági munkások szervezeteinek száma ez évben 1774-ről 1.524-re, tagjaik száma 405.149-ről 378.156-ra esett. A visszaesés oka főleg az apuliai gazdasági krízis volt. Itt a szervezett mezőgazdasági munkások száma lement 70.042-ről 47.011-re. A mezőgazdasági munkások nemzeti szövetségének 1909. végén 163.355 tagja volt, a mezőgazdasági munkások 43 százaléka.

Munkásszervezetek az amerikai Egyesült-Államokban 1909-ben. 1909. év végén az American Federation of Labornek 1,524.700 tagja volt, ami az elmúlt évi taglétszámhoz képest 62.185 taggal kevesebb. A taglétszámot a befizetett tagsági járulék alapján számítják, miáltal kisebb taglétszámot mutat ki a szövetség a ténylegesnél. A szövetség jelentésében a szivarmunkások 39.800 taggal szerepelnek, a valóságban 51.477 fizető tagja volt a szivarmunkások szervezetének.

A legnagyobb tagszaporulatot a bányamunkások szervezete mutatta ki. Ennek 1908-ban 252.500, 1909-ben 267.000 tagja volt. A szabóknak taglétszáma ez évben 43.900-ról 53.400-ra ment fel. A legnagyobb tagvesztése a kereskedelmi alkalmazottak szervezetének volt, 50.000-ról 15.000-re csökkent a tagok száma, az ácsok és asztalosok taglétszáma 179.600-ról 164.000-re, a gépészeké 62.100-ról 48.900-ra, a hajóépítő munkásoké 31.500-ról 21.300-ra csökkent. Az American Federation of Laborhoz tartozó nemzeti szakszervezetek 1909-ben 2,509.259 dollárt fizettek ki és pedig:

temetkezési segélyekre	1,184.144	dollárt
özvegysegélyre	49.200	»
betegsegélyre	731.955	«
uti segélyre	51.968	»
munkanélküli segélyre	489.028	»
szerszámbiztosításra	5.063	»

A munkanélküliek segélyezésére fordított összeg még egyszer akkora volt, mint az 1908. évben.

Küzdelem az amerikai bevándorlás ellen. Magyarország törvénnyel védekezett a kivándorlás ellen és annak dacára, hogy a határrendőrség túlbuzgalma által elragadtatja magát néha oly cselekvésekre, melyek távolról sem találnak osztatlan elismerésre, dacára annak, hogy békés szándékú és mit sem sejtő bel- és külföldiek zaklatásáról hallunk hirt és arról is, hogy a személyes szabadság nagy elvén is estek sérelmek, mégis eredménytelen maradt a törvény. A gazdasági viszonyok, a munkaviszony gyatrasága kergeti a munkakereső elem egy részét Amerikába. De a mi törvényünk intenciójának segítségére jött most egy másik faktor, Amerika iparának úgy látszik már nincs oly égető szüksége olcsó munkaerőre, mert védekezik a bevándorlás ellen. A bevándorlási tanács javasolta a kongresszusnak, zárassék ki a bevándorlásból minden analfabeta és minden ázsiai származású ember, minden munkás, ki nőtlen és nincs tanult mestersége. Egy országból egy évben csak meghatározott mennyiségű bevándorló bocsáttassék be. Minden bevándorló köteles honi hatóságától erkölcsi bizonyítványt hozni, és kell, hogy a kongresszus által meghatározandó, de 25 dollárnál mindenestre magasabb pénzösszeg birtokában legyen. Aki a bevándorlás utáni öt évben vétséget követ el, deportáltassék vissza hazájába.

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Helyi betegsegélyzőpénztár beteg tagjainak átvétele gyári (vállalati) pénztárba.

A württembergi közigazgatási bíróság 1910. évi május hó 25-iki ítélete.

X. cég, melynek B.-ben gyári fiókja volt, az ott foglalkoztatott munkásoka előbb a helyi betegsegélyzőpénztárnál biztosította, majd azonban a tagokat vállalati pénztárba vette át. Az utóbbi pénztár ez alkalommal öt beteg, segélyre szoruló munkást is átvett, akiknek több mint 650 M.-t volt kénytelen kiadni. A gyári pénztár azon véleményen volt, hogy a helyi betegsegélyzőpénztár köteles ezen összeget megtéríteni és ezért panaszt adott be.

A württembergi közigazgatási bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyta és a panaszt 1910. évi május hó 25-én elutasította. Az ítélet indokai a következők: Téves felfogás az, mely szerint a helyi pénztár köteles továbbra is még betegsegélyt nyújtani alapszabályai értelmében, mert a munkások megbetegedésük idejében még a helyi pénztár kötelékébe tartoztak; ellenkezőleg, a vállalati pénztár felállítása után a keresetképtelen betegek a vállalati pénztár által támogatandók.

Kétségen kívül áll, hogy a munkaadói viszony, melyben a gyár munkásaival volt, azon napon túl is, melytől fogva a gyári betegsegélyzőpénztár ezen fiókgár munkásaira is kiterjesztettetett, fennállott. Azért ezen munkások a betegsegélyezési törvény 63. §. 1. sz. értelmében betegségük dacára ezen napon az új pénztár tagjaivá lettek. A munkások és munkaadók közötti viszony fennállása s további folytatása és nem a valóságos munkateljesítés mérvadó a biztosítási kötelezettségre nézve. Miután a tagság valamelyik pénztárnál mindig megszűnik akkor, ha a biztosított — akár foglalkozásában, akár a pénztári szervezetben beállt változás által — más pénztárnál tagságot szerez, a jelzett időpontban e munkások kiváltak a helyi pénztárból. A pénztári hovatartozandóság változásával a segélyezési igény az új pénztár ellenében veszi kezdetét. Ez következik a betegsegélyezési törvény 26. §. 1. szakaszából, mely annak 64. a) §. szerint a vállalati pénztárakra is érvényes, mely szerint a biztosított munkásoknak a törvényes segély iránti igénye azon időpontban veszi kezdetét, amikor a pénztár tagjaivá lettek, tekintet nélkül arra, vajjon betegek vagy segélyre szorulóak voltak-e akkor, a lényeges az, hogy a biztosító kötelezettséget megállapító munkáviszony fennállt, illetőleg tovább fönmaradt-e. A törvény nem ismer ezen alapelvre nézve kivételt.

A munkaadó megtérítési kötelezettségének mértéke a KVG. 50. §-a szerint meg nem történt vagy elkésett bejelentés esetén.

A kir. bajor közig. bíróság 1910 április hó 18-án hozott határozata.

A királyi kormány belügyi kamrájának, M. városi tanács által föllebezett határozatával kimondatott, hogy H. R. földművesgazda M.-ben (mint K. Sch. előbbi munkaadója) köteles M. község betegsegélyző pénztárának 20·25 M.-t, mint Sch.-nek megbetegedése alkalmával kiszolgáltató táppénzt, és gyógyszerköltséget visszatéríteni, ellenben a községi tanács azon kérelme, hogy R. azonkívül 3·01 M. összegnek, mint az orvosi kezelés költségeinek megtérítésére köteleztessék, elutasított.

Mint a panasz vizsgálatából kitűnik, az előbbi ítélkező hatóság jogosan indult ki abból, hogy K. Sch. a H. R. földműves szolgálatába való belépésével M. község betegsegélyző pénztárához tartozott és hogy B. csak hanyagságból mulasztotta el őt akár a községi, akár más pénztárnál bejelenteni, végül, hogy Sch.-nek megbetegedése R. szolgálatában történt.

M. városi tanács panasza folytán felmerült az a kérdés, vajjon a községi betegsegélyzőpénztár által orvosi kezelés címén elszámolt 3·01 M. a községi betegsegélyző pénztár megtérítést igényelhető kiadásának tekinthető-e a KVG. 50. §. 1. sz. értelmében?

Az előbbi bíróság ezen kérdésre nemmel felelt és indokolásul a következőt hozta föl: »A községi betegsegélyző pénztár pénztári orvosait nem az egyes megbetegedési eseteknél kifejtett munkásságuk szerint díjazza, hanem általánnyösszeggel, mely a betegségi esetek számának figyelmen kívül hagyása mellett a középszám szerinti pénztári tagok után egyenként és évenként 4 márkát tesz ki. E szabályozás szerint nem lehet arról szó, hogy az egyes pénztári tagokra eső általánnyösszeg oly kiadás, melyet a pénztár egy határozott esetben teljesített, mert a községi pénztár ugyanazt az orvosi tiszteletdíjat fizette volna, ha Sch. nem betegedett volna meg és nem szorult orvosi kezelésre.«

Ezzel szemben M. városi tanácsa, mint a községi pénztár képviselője, azt vitatja, hogy a pénztári orvosok fizetésének módozata a megtérítési követelésre nézve fontossággal nem bír, mert bizonyára nem volna méltányos, hogy megtérítési kötelezettség nem állapíttatik meg, ha az orvosokkal kötött szerződés általánnyösszeget határozott meg, míg az egyenkénti munka szerinti fizetés esetén ezen igény kétségen kívül fennállana. Az általánnyösszegben mindazon esetek tekintetbe vannak véve, melyek az orvosi működést szükségessé teszik; ezért nem lehet állítani azt, hogy az egyes eset nem okoz a pénztárnak költséget.

A bíróság ezt a panaszt nem tartja indokoltnak, hanem ugyanúgy határoz, mint az előző fokú hatóság.

A KVG. 50. §-a szerint mindazon teljesítmények, melyeket egy községi vagy helyi betegsegélyző pénztár (törvényes vagy alapszabály szerint) valamely biztosításra kötelezett egyén segélyezése alkalmával annak bejelentése előtt eszközölt megtérítést igényelhetnek.

Tehát csak valamely konkrét segélyezési esetből folyó kiadásról lehet szó és ezért helyes, hogy a bejelentést elmulasztó munkaadót terhelő visszatérítési kötelezettség csak azon kiadásokra vonatkozik, amelyeket a pénztár megtakarí-

tott volna, ha az illető segélyezési eset be nem áll. Azon körülmény, hogy a törvény a jelen esethez hasonló esetekben, külön rendelkezést nem tartalmaz arra nézve, milyen legyen a megtérítési kötelezettség, ha a keletkezett kiadások pontosan nem mutathatók ki, arra mutat, hogy a törvényhozó csak olyan esetekben engedi meg a munkaadót terhelő megtérítési kötelezettséget, amikor a pénztár abban a helyzetben van, hogy a konkrét esetre vonatkozó igazoló okmányokkal pontosan és számszerűen kimutathatja a kiadásokat, tehát nem akkor, ha a kiadások csak azon költségek tekintetbe vételével számít ki, melyek a jelen esettől teljesen függetlenül és a pénztár általános igazgatása által válnak szükségessé és ilyenül tekinthető az orvosi segítség készentartása megbetegedési esetekre.

Hogy tehát az ilyen esetben az 50. §-ból a bejelentést mulasztó munkaadó megtérítési kötelezettségének a tanács által vitatott mértéke meg nem állapítható, bizonyított. Az ilyen értelmezés annál is inkább helyes, mert az 50. §. rendelkezése büntető rendelkezés, ennél fogva ennek kiterjesztő értelemben való magyarázatára kényszerítő és itt fenforgó okok nélkül, nem lehetséges.

Az 1907. évi XIX. törvénycikknek a német K. V. G. 50. §-ának megfelelő rendelkezése a 12. §. utolsó bekezdése, mely szerint »az a munkaadó, ki a bejelentést a kitűzött határidő alatt nem teszi meg. tartozik . . . a kellő időben be nem jelentett biztosítandónak a bejelentés előtt bekövetkezett betegségéből eredő költségeket . . . megfizetni«. A magyar törvény idézett rendelkezése nem tágabb értelmű a megtérítési jogra nézve, mint a K. V. G. 50. §-a. Megfontolandó volna ezek szerint, törvényes-e az a gyakorlat, melyet e kérdésben a pénztárak folytatnak s mely gyakorlatot a bíróságok is magukévá tették, mely szerint t. i. az orvosi költségek megtérítése is a 12. §. alapján érvényesítetik.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Adalék az egyes járadéknevek között tett megkülönböztetések gyakorlati nehézségeihez.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. február 1-én kelt 1910. P. 71/12. számú végzése.

Végzés. A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az első bíróság ítéletét feloldja és az első bíróságot felhívja, hogy az összes iratokat az állandó járadék emelt igény tárgyában leendő határozathozatal végett az országos munkásbeteg-segélyező és balesetbiztosító pénztárhoz tegye át.

Megokolás. B. I. cukorgyári munkás a cukorgyár és finomító részvénytársaságnál 1907. évi szeptember hó 13-án üzemi balesetet szenvedett.

A ny.-i kerületi munkásbiztosító pénztár 1909. évi április hó 25-én igénylő részére időleges baleseti járadékot állapított meg. A pénztár abból a felfogásból indulva ki, hogy igénylőnek 1907. évi november hó 21-én, vagyis a 10 héten túl 1907. december hó 20-ig, ameddig igénylőt kórházban ápolták, járadékra igénye nem lehet, a járadékot nem a 11 hét kezdetétől, hanem 1907. december hó 21-től állapította meg és pedig 1908. évi április 22-ig, mint amely napig igénylő mint munkaképtelen orvosi kezelés alatt állott, teljes járadékot, vagyis a pénztár részéről 735 kor.-ban megállapított évi összeg keresmény 60%-ának négy hónapra eső részét, az az 147 koronát.

E naptól kezdve pedig az orvosi vélemény alapján, mely az említett naptól az időleges munkaképesség csökkenését 20%-ra teszi, a teljes kártalanítási összeg 20%-ában időleges részleges járadékot állapított meg, azaz évi 88 kor. 20 fillért, kimondva még a határozatban, hogy igénylő egy hónap múlva ismét orvosi vizsgálat alá veendő.

A pénztári orvos igénylőt 1909. évi május hó 23-án megvizsgálva, azt a véleményt adta, hogy bár jobb lábán még egy kisebb fekély van, ez őt a munkában alig akadályozhatja, s így a munkaképesség-csökkenés oly csekély, hogy az a 10%-ot el nem éri.

Ezen orvosi vélemény alapján a pénztár 1909. évi június hó 2-án határozatot hozott, melynek értelmében igénylő időleges járadékát 1909. évi május hó 22-ik napjával beszüntette.

Ezen időleges járadékot beszüntető igazgatósági határozat ellen igénylő törvényes határidőn belül felebbezést adott be a ny.-i választott bírósághoz, mely-

ben előadta, hogy még mindig beteg, új orvosi vizsgálat s munkaképesség-csökkenésének magasabb %^o-ban való megállapítását és részleges járadékot kért.

A ny.-i választott bíróság a ny.-i pénztár járadék beszüntető határozatát megváltoztatta s igénylő részére 1909. május hó 23-tól kezdve továbbra is időleges járadékot állapít meg és pedig a 12°% munkaképesség-csökkenés arányában évi 52 kor. 92 fillért mindaddig, míg újabb orvosi vizsgálat eredményéhez képest a munkaképesség-csökkenés 10°%-on alúl marad,

A választott bíróság ítélete ellen a ny. kerületi munkásbiztosító pénztár a törvényes határidőn belül fellebbezéssel élt.

A felső bíróság igénylő perében két tárgyalást tartott. Az első tárgyaláson (1910. évi október hó 13-án) az állami munkásbiztosítási orvosi tanács részéről kiküldött Dr. W. M. egyetemi m.-tanár orvosszakértő annak a véleménynek adott kifejezést, hogy igénylőnél a munkába állástól számítva 1910. évi június hó végéig, tekintettel a heg érzékenységre, 30°% munkaképesség-csökkenés foroghatott fenn, azontúl azonban a munkaképesség teljesnek mondható.

Jóllehet igénylőnek az első bírósághoz intézett fellebbezéséből, melyben nincsen kifejezetten megemlítve, hogy időleges vagy állandó járadékot akar-e, és az orvosszakértőknek ezen véleménye amellet látszott szólani, hogy a pénztár és az első bíróság helyesen minősítette az esetet igénylő ellenkező felfogásával szemben időleges járadék esetének, bár szokatlan és az időleges járadék fogalmával nem egyeztethető is össze az ítélet azon kitétele, mely szerint járadékot nem egy naphatárig meghatározott időre, hanem addig a szorosabban körül nem írt időpontig állapította meg, míg az újabb megejtendő orvosi vizsgálat eredményéhez képest munkaképességének csökkenése 10°%-on alul marad.

Egyfelől azért, másfelől, hogy a tényállás minden irányban tisztáztassék és az orvosszakértőknek az igénylő részéről a felső bírósági tárgyaláson előadott okkal szemben némileg aggályokra okot adó szakvéleménye tekintetében teljes megnyugvás szereztessék, a felső bíróság az első tárgyalásból kifolyólag a következőket rendelte el:

Az adatok beérkezte után 1911. évi febr. hó 4-én tartott második tárgyalásra a felső bíróság W. M. dr. orvosszakértőn kívül még egy orvossebész szakértő kiküldetésére hívta fel az állami munkásbiztosítási orvosi tanácsot. Ez a második szakértő azonban a tárgyaláson nem jelent meg. A felső bíróság a tárgyalást mindazonáltal megtarthatónak ítélte. A tárgyaláson Dr. W. M. orvosszakértő személyesen megjelent, igénylőnek sérült jobb lábát vizsgálta meg újból és előbbi véleményét egész terjedelmében fentartotta, jóllehet e vizsgálat során három helyen hámfosztott hegeket talált.

Nézete szerint ugyanis hegből eredő pangási tünetek nem láthatók, a láb szabadon mozgatható, a folytonossági megszakítások jelentőség nélkül valók s elhanyagoltság következményei, sőt az a gyanúja, hogy mesterségesen vannak fentartva. Csont felé haladó genyedésről nézete szerint szó sincs. A lúdtalpat illetőleg utal arra, hogy a balláb is lúdtalpu. Állítja, hogy igénylő nem részesült megfelelő gyógykezelésben, mert helyes kezelés mellett 8 nap alatt teljesen felgyógyulna, továbbá, hogy nézete szerint igénylő régebbi munkáját is végezhetné, bár elismeri, hogy ez reá nézve veszedelmesebb, mert egy újabb sérülés súlyos következményekkel járhatna. A keresetképeség csökkenését ez alkalommal 10°%-nál kevesebbre értékelte.

A felső bíróság közvetlen szemlélet alapján és figyelemmel a munkaadó és a kezelőorvos nyilatkozataira, a szakértő fenti véleménye révén nem nyert teljes megnyugtatót arra nézve, hogy az első bíróságnak helyes lett volna az az eljárása, mely szerint szemben igénylőnek nyilván állandó járadékra irányuló keresetével az esetet, minden időleges járadéki esetet bíralták el. Ennélfogva arra a meggyőződésre jutott és ebben az első birói ítélet szokatlan szerkezete csak megerősítette, hogy az első bíróság túllépte a hatáskörét, mikor ez úgy érdemi elbírálásba bocsátkozott, mielőtt azt a kérdést, hogy igénylő fellebbezése mire irányul, tisztázta, illetőleg mielőtt az állandó járadékigény dolgában az országos pénztár határozott volna.

Ennélfogva és figyelemmel arra is, hogy igénylő sérült lábának állapota a bíróság észlelése szerint előreláthatólag bizonyos mértékű állandó jellegű keresetképeség csökkenést fog igénylőnél még a teljes gyógyulás után is előidézni és különösen tekintettel a hivatal birói tanácsának teljes ülési elvi határozatára az első bíróság ítéletét az Elj. rendelet 344. §. 1. pontja alapján feloldani és az iratoknak az országos pénztárhoz szabályszerű határozathozatal végett leendő áttételét elrendelni kellett.

Az 1910. P. 71/12. sz. végzés indokolásában előadott tényállás a törvénynek arra a többször tárgyalt visszásságára vet élénk világot, mely szerint a hatáskör kérdése csak az eljárás folyamán tisztázható, mert fórumonként és tárgyalásonként változik a válasz arra a kérdésre, állandó vagy időleges járadék forog-e szóban. Megvilágítja ez a végzés azt is, mennyire nem építhető az ítélezésre hatáskörrel bíró fórum megállapítása arra, milyen igényt támaszt a fél — mindaddig, míg a törvény oly világosan nem intézkedik, hogy a fél tudhatja, mire lehet és mire kell igényt támasztania.

HIRDETÉSEK.

Gyorsvonat feltételes megállítása Szakály-Högyész állomáson.

A budapest-keleti p. u.-on fiumei vonalon február hó 15-től bezárólag október hó 31-ig forgalomban levő, Fiuméből este 7 óra 55 perckor induló és Budapest keleti p.-u.-ra másnap délelőtt 9 óra 35 perckor érkező gyorsvonat folyó évi március hó 1-től kezdve Szakály-Högyész állomáson reggel 6 óra 44 perckor utasok fel- és leszállása céljából feltételesen megállítatik.

Budapest, 1911. évi február hó 27-én.

(Utánnomás nem díjazatik.)

Az igazgatóság.

Az első magyar általános biztosító-társaság március 18-án tartott közgyűlése tudomásul vette az igazgatóság jelentését, amely előrebocsátván, hogy az alaptőkefelemelési művelet, melyet a folyó évi január 10-iki rendkívüli közgyűlés határozott el, teljes sikerrel már is befejeztetett, megállapítja, hogy az 1910. üzletév 5,052.904 K tiszta nyereséggel zárult, amelyből a közgyűlés határozata alapján, a múlt évi 500 K = 25%-kal szemben az idén részvényenként 700 K = 35% osztalékot fizetnek az alapszabályszerű levonások után. A tartalékok közül ezúttal az üzletév nyereségéből a külön tartalék nyert rendkívüli emelkedést, úgy, hogy az előző évi 5,460.085 K-val szemben 7,314.555 K-ra növekedett, a többi tartalékoknak az alapszabályszerű részletetésen felüli rendkívüli növelése az alaptőkefelemelésen nyert összegből történik. Az alaptőkefelemelésre vonatkozó elszámolás már az 1911. üzletév mérlegébe tartozik. A társaság fél-százados évfordulója emlékére alkotott 500.000 K hazafias köz- és jótékony célú alapból a krassószörénymegyei árvíz-károsultak még a múlt év folyamán 10.000 K segélyben részesültek, az alapnak folyó évben kiosztandó 20.000 K kamathozamát pedig felerészben az Országos gyermekszanatórium és felerészben a Szeretet gyöngelműjüket és siketnémákat gyámolító egyesület nyerte el. Ezenkívül a közgyűlés, mint évenként rendszeren, köz- és jótékony célra 25.000 K-t szavazott meg a társaság évi nyereségéből. Végül a részvényesek nevében Imrédy Kálmán udvari tanácsos meleg köszönetet mondott az egész kormányzótestületnek az elért kitűnő eredményért, külön is méltatva az üzlet irányításában nagy koncepciójú, intézésében pedig fáradhatatlanul gondos vezérigazgatónak, Ormody Vilmos főrendiházi tagnak kiváló érdemeit.

ANGOL-OSZTRÁK BANK.

Az Angol-Osztr. Bank részvényeseinek rendes közgyűlése

1911 április hó 6-án Wienben, saját helyiségeiben (I., Strauchgasse 1) tartatik meg.

A közgyűlés napirendje: 1. A főtanács évi jelentése. 2. A számvizsgáló-bizottság jelentése az 1910. évi zárszámadásról és e fölötti határozathozatal. 3. Határozathozatal az 1910. évi tiszta nyereség hováfordításáról. 4. Javaslat a részvénytőke felemelése és az alapszabályok módosítása iránt. 5. Két főtanácsos választása a vonatkozó működési időtartam lejártá folytán.

Az alapszabályok 30. §-a értelmében minden 25 részvény egy szavazatra jogosít. — A szavazatra jogosult részvényesek felkéretnek, hogy szavazati joguk biztosítása végett folyó évi március hó 30-ig bezárólag helyezék letétbe részvényeiket a még le nem járt részvényekkel együtt **Wienben** az Angol-Osztrák bank számfejtőségénél, **Londonban** az Anglo-Austrian banknál, **Budapestben** az Angol-osztrák bank fióktelepénél (V., Fürdő-utca 6).

Az alapszabályok 27. §-a értelmében meghatalmazás csakis szavazatra jogosult részvényesre ruházható.

Wien, 1911 március hó 1-én.

A főtanács.

Az Első Leánykiházásító Egylet mint szövetkezet gyermek- és életbiztosító intézet. Folyó hó 12-én tartotta ezen intézet dr. *Wittmann Mór* alelnök elnöklete alatt, ki a betegsége által akadályozott *Schwarcz Ármin* elnököt helyettesítette, a nagyszámban megjelent tagok élénk részvétele mellett 48-ik rendes közgyűlését. Az előterjesztett mérleg szerint az 1910. évi üzletév az összes működési ágakban emelkedő eredményeket hozott, amennyiben 2,708.750 K összegű biztosítással többet kötöttek az elmúlt évnél; a biztosítási állomány a kifizetett esedékességek és a stornók levonása után az előző év 69,878.073 K 14 fillér összegéről 74,371.322 K-ra emelkedett, mely állomány a 1,440.463 K 78 fillér összeggel növelt 17,555.478 K 72 fillér összegű díjtartalék által fedezetet nyer. — A 65.497 K 72 fillér kezelési fölösleg, mely az épület- és ingószámla tetemes leírása, a díjátvitel és egyéb a múlt évről a folyó kezelési évet terhelő 191.699 K 91 fillér összeg reserválása, valamint a visszbiztosítók részére elkülönített 102.435 K 03 fillér levonása után fenmaradt, a többi tartalékokat is tetemesen növelte s így a jutalékfelemelési tartalék 522.931 K 71 fillér, a külön-tartalék pedig 291.597 K 03 fillér összeget tesz ki. A biztosítási alap változatlanul 200.000 K, az árfolyamkülömbözeti tartalék 43.808 K összegben van feltüntetve. A hivatalnoki nyugdíjalap 339.646 K 49 fillér összegéről 389.604 K 26 fillér összegre emelkedett. A közgyűlés a hivatalnoki kar hú és buzgó működésének elismerésül az idén is 6.000 koronát szavazott meg. Beállott esedékességek címén a múlt évben 1,538.706 K 02 fillér, az 1909. évnél 57.545 K 12 fillér összeggel több fizettetett ki. A díj- és illetékbevétele 3,529.288 K 65 fillérről 3,834.286 K 32 fillér összegre emelkedett, tehát 304.397 K 67 fillér összeggel növekedett, a kamat- és házbér-jövedelem pedig 733.896 K 85 fillérről K 797.705 K 01 fillérre szaporodott. Az intézet vagyona 19,212.100 K 86 fillért tesz ki, melyből 11,094.885'66 elsőrangú értékpapirokban 8,117.215 K 20 fillér pedig bank- és takarékbetétekben, 3 négyemeletes sarokbérházban stb. fedezetét leli. A mérleget és az igazgatósági jelentést egyhangulag meglelégedéssel elfogadták és a felmentvényt megadták.

MEGJELENT.

Dr. VERKAUF LEO-tól

DIE SOCIALVERSICHERUNG ALS ORGANISATIONS-PROBLEM.

Ein Votum zur österreichischen Regierungsvorlage.

Bolti ára 7 korona.

Megrendelhető a Munkásügyi Szemle kiadóhivatalában.

Mechanikai len- és kenderszövő, kikészítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22. **GYŐR** Telefonszám 30—32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászonárú felszerelése készülnék. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók, cipészek és szíjgyártók részére, továbbá rolettagrádlit, finom fehér és durva vásznat.

**»Hunnia« magyar géptömítő-
anyag-gyár részv.-t.**

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. ==

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Baleset-biztosító- és Munkásbetegségélyző Pénztár szállítója, felhívja az *összes Kerületi, Vállalati és Magánpénztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKOZOK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászontömlők, itató- és tűzvedrek, kokusz futószőnyegek és lábtörölők, ruhaszáritó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a *legjutányosabb eredeti gyári árakon*. - Vidéki megrendelések pontosan eszközöltek.

Aki igazán **SZALÁMIT** akar venni, jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármin Fiai szalámigyár, Budapest.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN
FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzmann és Társa.
Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.
Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

~ A jelenkor csodája a Royal nagy mozgóban látható VII, Erzsébet-körút és Dob-utca (67. sz.) sarkán. — Technikailag oly sikerült vetítések, annyira plasztikusak, mintha teljesen légürben mozognának. Csalhatatlanságig élethűek.

IFI. ANDAI ÁRMIN

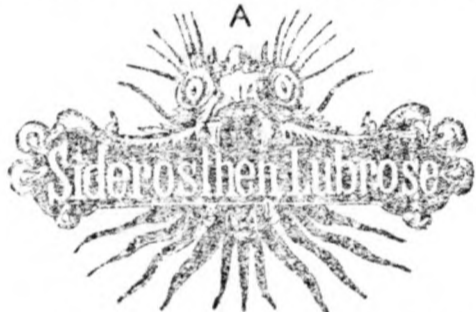
ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

Ékszermunkák, valamint átalakítások és óra-javítások kiváló pontossággal és szakszerűen eszközöltetnek.

ROZSDA ELLEN LEG- MEGBIZHATÓBB MÁZ

LEGJOBB HAZAI GYÁRTMÁNY
SIDEROSTHEN-LUBROSE MŰVEK.

Iroda: BUDAPEST, VI., Podmaniczky-u. 27.
Gyár: FIUME.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobiloc ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

Festékek és lakkok

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAVER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: V., Váci-út 34.
szám. »Kraver festékudvar«.

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes waggon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ☼ ☼ ☼ ☼ ☼ ☼

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. WIEN.

Automobil-, kocsis- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU

VI. ker., Andrassy-út 20. szám.

Jég.

Természetes vagy műjeget a hely-
beli piacon házhoz szállítva és be-
rakva; vidékre vagononként vagy
fuvaronként ajánli a legolcsóbb ár-
ban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerecsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR 5. SZ.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötő- és vil- Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orihopádia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányukat és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javitásokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA
a legtekélyesebb TÖMITŐ LEMEZ
EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
lőnal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasúti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden
öntvény szerint. Állandóan raktáron: vízvezetési
szerelvények, kovacsolt és öntöttvas-csővek. Önt-
öttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vérterelődnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
□ GÉPEKET, legujabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK.

Előnyös fizetési
feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Árúforgalmi Vá-
latánál, Komárom-megyé.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredménnyel használják a
szab. Laufer ludtálp-fűzőt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

V., Muzeum-körút 9. szám.

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battaglai vulkanikus radio-activ iszappal való részleges göngyölés. Csúsz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSÓ DR.

**MAGYAR
TÖRLÖGUMMI**

kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

**MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.**

:::: KÖRUTI FÜRDŐ ::::

Budapesten, VII., Erzsébet-körút 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GÓZFÜRDŐ,
KAD ÉS
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ ÉS
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Rendelkezési jog és társadalmi érdekeltség a polgári
perrendtartásban. Dr. Meszlény Arturtól. — Munkásbalesetbiztosítási
viszonyosság Magyarország és Ausztria között. Dr. Andor Endrétől. — A szociális orvostan
tanítása. Dr. Hajnik Emiltől. — A balesetbiztosítási adminisztrációról. — A pestis-fertőzés
kérdése. — Nyolcórás záróra Budapesten. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: Baleseti sérül-
tek kórházi ápolási költsége. — A bányatársaspénztár működési körének kiterjesztése. — Szülője
vállalatánál alkalmazott gyermek biztosítási kötelezettsége. — Munkásbiztosítási törvényben meg-
állapított határidők számítása. — A szaklapok előfizetési ára. — Tengeri hajósok és halászok be-
tegség és baleset elleni biztosítása Ausztriában. — Az orvoskérdés a német munkásbiztosítási
javaslatban. — A magánalkalmazottak nyugdíjbiztosítása. — A leipzig-i Ortskrankenkasse. — Bal-
esetbiztosítás Amerikában. — **Szociális egészségügy:** A gyári helyiségek levegője. — Táplálko-
zás a vidéken. — Városi iskolai foglalkozás. — Anya- és csecsemő-védelmi birodalmi intézet Ausz-
triában. — Népegészségügyi muzeum. — Ólommérgezés angol festősegedeknél. — **Munka-
viszony:** Nemzetközi egyesülés a munkanélküliség ellen. — Jogáspincérek. — A gazdai hatalom.
— A németbirodalom szociálpolitikájáról. — A munkakamarákról szóló német törvényjavaslat. —
Birodalmi egyeztető hivatal. — Az élelmiszerek árának emelkedése Olaszországban. — Olaszország
munkásszervezetei 1909-ben. — Munkásszervezetek az amerikai Egyesült-Államokban 1909-ben. —
Küzdelem az amerikai bevándorlás ellen. — **Joggyakorlat:** Betegségélyezés. Balesetbiztosítás. —
Hírdetések.

REICHEL ES HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Hosszopoly-utca 1. szám, Kőbánya.
Allomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonkildemények részére saját iparvágány.
Telefon: 50-85 és 98-10. — Sürögőnyuzim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár,
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kalmán-utca 15.
Telefon.

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasúti szer-
számok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga.
Igen fontos! Minden Eternit-lap **'ETERNIT'** szóval van megjelölve. Sziveskedjék mindig határozottan **HATSCHÉK-féle ETERNIT-palát** kérni.
Magyarországi központi: **'Eternit Művek'** **Hatschek Lajos** Budapest, VI., Andrásy-út 39.

ETERNIT PALA
Hatschek szabadalma!

Szent-Margitszigeti üditővíz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes, jó hatású, egészségpótló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52. Telefon 36-52
Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

■ ■ ■

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MALNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában föiülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javaltatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ.

Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spiritusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malatagyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Víz tisztítók, sör- és dohányári berendezések, kazánkovács-

REICHEL ES HEISZLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.

BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.

Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, wagnonküldemények részére